

Bruk av familieråd i vold- og høykonfliktsaker

Evalueringsprosjekt/pilot mellom fem kommuner og

Bufetat region øst

Innhold

Om undersøkelsen	3
Bakgrunn og målsetting.....	3
Familieråd i vold- og høykonfliktsaker – en kort oppsummering	4
Metode	5
Dybdeintervjuer over telefon	5
Fokusgruppe	6
Kort beskrivelse av informantene i undersøkelsen	7
Representativitet og generaliserbarhet	8
Kjennetegn ved sakene	8
Vold og høykonflikt kjennetegner sakene.....	8
Variasjoner i barnevernets kjennskap til sakene.....	9
Familieråd blir foreslått av barneverntjenesten	9
Familieråd som tiltak for å sette ned nettverk, gi familiene eierskap til egne problemer, samt få i gang dialog	10
Hva skiller familieråd i vold- og høykonfliktsaker fra ordinære familieråd?	11
Familieråd i vold- og høykonfliktsaker – fra A til Å.....	12
God forberedelse er viktig.....	12
Problemstillinger knyttet til hvordan barna skal skjermes fra vold og konflikt	12
Stor variasjon i antall deltakere.....	13
Fint med innledende informasjon om vold	14
Oppfølgende familieråd og videre oppfølging av familien.....	15
Samarbeid mellom ulike faglige instanser i familieråd	16
Godt samarbeid med erfarne og egnede familierådscoordinatorer.....	17
Barnevernet kan bli enda bedre på å ta i bruk politiets kunnskap og kompetanse.....	18
Utfordring å få fagpersoner som informanter på ettermiddagstid.....	20
Varierende erfaringer med bruk av tolk.....	20
«Best practice» – kjennetegn ved sakene som har fungert bra.....	21
Motivasjon og samarbeidsvilje hos familien	21
Erfaren og personlig egnet familierådscoordinator	22
Saksbehandlere som har tro på og selger inn familieråd	22
Konkrete problemstillinger og detaljerte handlingsplaner	23
Formidling og forvaltning av barnevernets kunnskap	24
Hva er utfordringene når familieråd gjennomføres i vold- og høykonfliktsaker, og hvordan blir de løst?	24
Lite samarbeidsvilje og låste konflikter	24

Når begrepet «vold» skaper barrierer	25
Lite nettverk	25
Risikovurderinger og sikkerhetstiltak	26
Barnas rett til deltakelse versus behov for beskyttelse	28
Shuttleråd – et nyttig verktøy i høykonfliktsaker	30
Shuttleråd som et viktig alternativ til ordinært familieråd	30
Erfaring og opplæring er « <i>alfa og omega</i> »	31
Sikkerhets- og risikovurdering i shuttleråd	31
Rolleforståelse: « <i>Modellen er modellen</i> »	32
Krav til gjennomføring av shuttleråd: Forberedelse, god tid og to koordinatore	33
Et steg på veien mot dialog	34
Konklusjon: « <i>Følgeeffektene bekrefter verdien av familieråd</i> »	34
Barnet blir sett og hørt	35
Familien får ansvar og medbestemmelse	35
Barnevernet får informasjon	35
Barnevernet får gitt informasjon	35
Alternativer til akutt plassering	35
Samfunnsøkonomisk nytte	36
Dialog	36
Veien videre for familieråd i vold- og høykonfliktsaker	36
Noen som driver familierådsarbeidet videre	37
Erfaringsdeling og opplæring	37
Utvikling av sjekkliste og «metodehåndbøker»	37
Økonomiske midler	37

Om undersøkelsen

Bakgrunn og målsetting

Familieråd er en nettverksmodell som anvendes i Bufetat som medvirknings- og samarbeidsmodell for barnet/ungdommen, familien og det utvidete nettverket i fosterhjemsrekruttering, i akuttarbeid og institusjon. Familieråd er med på å sikre at barn, familie og nettverk tar del i beslutningsprosessene som gjelder dem selv og kan bidra til å sikre god kvalitet i tjenestene.

Familieråd anvendes i dag i målgruppene fosterhjemsrekruttering, institusjon, akutt og andre faser av barnevernssaker. I tillegg benyttes familieråd i saker i familievernet.

I 2016 ble det pekt på et behov for å videreutvikle bruken av familierådsmodellen og anvendelsen i saker med voldsproblematikk. Praksisfeltet etterspurte flere verktøy for å gi rett hjelp utfra barns beste, barns rett til beskyttelse og samtidig etter minste inngripens prinsipp. I september 2016 ble det derfor startet opp et pilotprosjekt med målsetting om å utvikle verktøy som bidrar til at barnevernets tjenester kan ivareta minste inngripens prinsipp for barn og unge som er utsatt for vold. I tillegg var målsettingen å utvikle familierådsmodellen i Norge, samt bidra til kompetanseheving for å sikre en kontinuitet, god sammenheng, samt trygge og sikre barn.

Målgruppen for pilotprosjektet har vært familier med vold i nære relasjoner, familier med høyt konfliktnivå hvor barn er vitne til vold, og familier med oppdragervold/hvor fysisk avstraffelse blir brukt i oppdragerøymed. Saker der det er mistanke om vold eller overgrep, og dette ikke er avdekket, har ikke vært inkludert i piloten.

Pilotprosjektet har vært et samarbeidsprosjekt mellom Bufetat region øst, fem kommunale barneverntjenester og én akuttinstitusjon. Prosjekteier var Bufetat region øst ved avdelingsdirektør, og prosjektlederrollen ble ivaretatt av seniorrådgiver i Bufetat region øst. Pilotprosjektet ble formelt avsluttet mot slutten av 2017.

Målsettingen med denne undersøkelsen har vært å få dokumentert de erfaringene som er gjort i forbindelse med gjennomføringen av pilotprosjektet. Rapporten med erfaringene fra pilotprosjektet vil utgjøre en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for videre arbeid på dette området og må ses i sammenheng med det øvrige plan- og utviklingsarbeidet i Bufdir.

Undersøkelsen er gjennomført av Sentio Research på vegne av Bufdir.

Familieråd i vold- og høykonfliktsaker – en kort oppsummering

Sakene som har vært en del av pilotprosjektet, kjennetegnes av **vold i nære relasjoner**, og barna har enten vært vitne til vold, og/eller de har vært utsatt for vold i oppdragerøyemed. I noen av sakene er volden mer diffus, og det er også variasjoner mellom sakene med tanke på hvor uttalt og innrømt volden er fra partene i familierådet.

I flere saker er det høye konfliktnivået i familiene en vel så dominerende faktor som vold. I disse **høykonfliktsakene**, hvor et felles familieråd er en umulighet, samt i de sakene hvor dette av sikkerhetsmessige årsaker ikke kan gjennomføres, er **shuttleråd** en god løsning. **Shuttleråd**, hvor partene sitter i atskilte rom, representerer en alternativ metode for å få i gang en dialog mellom parter som ellers ikke ville snakket sammen overhodet, og hvor alternativet kanskje hadde vært en rettssak – hvilket er atskillig mer kostbart for både de involverte partene selv og for samfunnet, og som ikke minst kan være mer traumatisk for et barn som står midt i konfliktens kjerne.

Familieråd i voldssaker skiller seg ikke så mye fra ordinære familieråd. Det er først og fremst ordlyden i **problemstillingene** som diskuteres i rådet, **risikovurderinger** som må tas, og eventuelle **sikkerhetstiltak** som må settes inn, som er litt annerledes. I tillegg får ofte både saksbehandler og familierådkoordinator en litt annen **rolle**: Mens saksbehandler gjerne blir en mer aktiv part enn ellers, får koordinator i stor grad en meklerrolle, spesielt i høykonfliktsakene.

Familieråd har flere **positive bieffekter**. Det gir for det første de involverte partene muligheten til å eie sine egne problemer. Videre får nettverket høre om hvordan barnevernet jobber, de blir oppdatert på saken, og de kan få nyttig informasjon om vold og skadevirkninger av vold. En annen positiv effekt av familieråd, har vist seg å være at barnevernet blir kjent med familie, nettverk og relasjonene dem imellom, og dermed får de også nyttig kunnskap eksempelvis om potensielle omsorgspersoner for barnet. Ikke minst har det vist seg positivt at barnet selv opplever å bli sett, hørt og tatt på alvor. Familieråd generelt, og shuttleråd spesielt, har også vist seg å være et viktig første steg på veien mot dialog.

For at et familieråd skal kunne bli vellykket, er det imidlertid visse **kriterier som må være oppfylt**. Samarbeidsvilje og motivasjon fra familie og nettverk er essensielt, og de må ha fokus på barnets beste som grunnen til at de er der. Videre er det viktig med en saksbehandler som har tro på tiltaket og tro på familien og nettverket, samt en dyktig familierådkoordinator som forbereder nettverket godt i forkant av rådet. At problemstillingene som behandles i rådet, er tydelige og konkrete, samt at handlingsplanen familien lager, er detaljert og spesifikk, er en annen suksessfaktor.

Samarbeidet mellom de ulike instansene må også fungere godt. Alle involverte parter, både saksbehandler, familierådskoordinator, eventuelle andre fagpersoner, tolk og politi, må alle være bevisst sin rolle i familierådet, og disse rollene bør ikke blandes. For at familieråd generelt, og shuttleråd spesielt, skal fungere, er det viktig ikke å vanne ut modellen med økonomisk begrunnede «short cuts» eller lokale tilpasninger av modellen.

I familieråd må man **balansere barnets rett til deltakelse med barnets behov for beskyttelse** og skjerming fra konflikt. Utgangspunktet for sakene i pilotprosjektet har vært at barnet deltar i familierådet, da dette er en fin påminnelse til familie og nettverk om grunnen til at man er samlet. Barnet har imidlertid muligheten til å sitte i et annet rom enn der selve rådet foregår, og kan gå ut og inn som det selv ønsker. At barnet har med seg en støtteperson, er også viktig. Denne personen

utpekes på forhånd av barnet i samarbeid med familierådsadministrator og har som oppgave å tale barnets sak i rådet.

Samtlige informanter mener familieråd har noe for seg, også i vold- og høykonfliktsaker, og konklusjonen synes så være at **arbeidet fra pilotprosjektet bør videreføres**. For at dette skal kunne gjøres, er det imidlertid viktig å ha noen enkeltpersoner, både i Bufetat og i de enkelte barneverntjenestene, som driver arbeidet med familieråd videre. Det bør også legges vekt på samarbeid med politiet og på å ta i bruk deres kompetanse, både når det gjelder fenomenkunnskap, råd og veiledning, samt sikkerhet. Erfaringsdeling, både på tvers av instanser og innad i barneverntjenesten, er også viktig. Fra et økonomisk perspektiv blir det også viktig at barneverntjenesten får midler til å gjennomføre både ordinære familieråd og shuttleråd slik modellen er tenkt.

Metode

Undersøkelsen ble gjennomført ved bruk av dybdeintervjuer over telefon og et fokusgruppeintervju i Bufetats lokaler i Lillestrøm. Prosjektleder i Bufetat har gjennomført ni telefonintervjuer, mens Sentio har vært ansvarlig for gjennomføringen av 14 telefonintervjuer og én fokusgruppe.

Informantene var saksbehandlere, barnevernledere og prosjektansvarlige¹ fra de fem deltakerkommunene; utvalgte familierådsadministratorer; samt familievoldskoordinator/politi. Grunnet tidsmessige og økonomiske rammer har det vært nødvendig å foreta noen avgrensninger med tanke på informanter og intervjuing. Det er ikke foretatt intervjuer med barn, unge og deres foresatte, for å kartlegge hvilke erfaringer de sitter igjen med fra familierådene. Dette må det nødvendigvis tas forbehold om.

Dybdeintervjuer over telefon

Det ble gjennomført til sammen 23 dybdeintervjuer over telefon, hvor informantene var saksbehandlere, barnevernledere og prosjektansvarlige i deltakerkommunene. Prosjektleder i Bufetat gjennomførte ni intervjuer med saksbehandlere, mens Sentio gjennomførte åtte intervjuer med saksbehandlere, fem med barnevernledere/prosjektansvarlige og ett med familievoldskoordinator. Nedenfor følger en kort beskrivelse av hvordan Sentio gjennomførte intervjuene.

Det ble benyttet en semistrukturert intervjuguide som utgangspunkt for intervjuene, noe som vil si at samtalen var forholdsvis åpen og «løst organisert». Ved denne typen intervju styrer moderator (intervjuer) samtalen slik at viktige spørsmål og tema blir dekket, men ved ikke å være bundet til en fast struktur, følger man samtalen utvikling og følger opp uforutsette ting, viktig informasjon, og momenter som dukker opp underveis.

Intervjuguidene ble utarbeidet av Bufetat i samarbeid med Sentio, og det ble laget egne intervjuguider for de tre målgruppene saksbehandler, barnevernleder/prosjektansvarlig og familievoldskoordinator. Tema for alle tre intervjuguider var informantenes erfaringer fra pilotprosjektet. Saksbehandlerne ble intervjuet om de konkrete sakene de hadde vært inne i, og fikk saksspesifikke spørsmål om hvordan disse familierådene hadde forløpt, og hva som hadde fungert bra og dårlig. Barnevernlederne og prosjektansvarlige fikk mer overordnede og generelle spørsmål om erfaringene fra pilotprosjektet, og

¹ Person med særlig ansvar for kommunens deltakelse i pilotprosjektet, samt for familierådsarbeidet i kommunen/barneverntjenesten.

om hva de synes er verdt å ta med seg videre i bruken av dette tiltaket. Familievoldskoordinator hadde ikke selv vært med på familieråd, men hadde deltatt i nettverksmøter, og fikk blant annet spørsmål om hva som kan være politiets rolle i slike familieråd i voldssaker. Suksesskriterier og utfordringer knyttet til familieråd i voldssaker, samt samarbeid mellom ulike instanser og tjenester, var sentrale temaer i samtlige intervjuer.

Telefonintervjuene ble gjennomført av en moderator som tok notater underveis. I tillegg ble intervjuene tatt opp. Alle informanter fikk eksplisitte spørsmål om samtykke til lydopptak, og de ble informert om anonymitet og retten til å trekke seg. Det ble lagt vekt på å skape tillit og å legge til rette for at intervjuobjektene fikk dele sine erfaringer fra pilotprosjektet relativt fritt. Alle intervju fungerte godt, og de hadde en varighet på mellom 45 og 75 minutter.

Fokusgruppe

Det ble gjennomført et fokusgruppeintervju med til sammen seks deltakere, avholdt i Bufetats lokaler i Lillestrøm. Fem av deltakerne var familierådskoordinatorer og en var prosjektansvarlig i en av deltakerkommunene. Felles for informantene i gruppeintervjuet var at de alle hadde vært med på å gjennomføre såkalte *shuttleråd*, enten som koordinator eller saksbehandler.

En fokusgruppe vil si en gruppe personer med ett eller flere felles kjennetegn som, under ledelse av en moderator, diskuterer et bestemt fenomen eller tema. I dette intervjuet var temaet familieråd i vold- og høykonfliktsaker generelt, og *shuttleråd* spesielt. Hensikten med å bruke fokusgrupper er å skape et bilde på hvilke oppfatninger som finnes blant deltakerne, og få klarhet i hvordan disse oppfatningene begrunnes. Man ønsker å undersøke og beskrive menneskers opplevelse, erfaringer, holdninger, ønsker, forventninger, osv. Det fokuseres på dybdeinformasjon, helhet og innsikt fremfor generaliserbarhet. Ideen bak metoden er forståelsen om at meningskonstruksjon er sosial. Hensikten er derfor å skape en kontekst for gruppesamhandling hvor deltakerne «spiller ball» til hverandre. Innspill fra andre vekker nemlig assosiasjoner og tanker. Metoden er altså relasjonell og dynamisk.

Sentio stilte med to moderatorer til fokusgruppen for å kvalitetssikre gjennomføringen. En var hovedmoderator og hadde ansvar for å styre samtalen. Den andre fokuserte i større grad på oppfølging og på å ta notater underveis, samt hadde ansvar for praktiske sider ved gjennomføringen, som videoopptak og servering.

Moderatorenes rolle er å sørge for at alle tema og spørsmål blir dekket på en grundig måte. Moderatorene skal videre sørge for at alle i gruppen bidrar, ved å legge til rette for en åpen samtale og diskusjon. Moderatorene har også ansvar for å styre samtalen slik at det holdes fokus på tema og problemstillingene som skal dekkes.

Samtalen struktureres etter en semistrukturert intervjuguide. Dette gjør samtalen åpen og fleksibel, slik at en kan følge opp tråder og opplysninger som dukker opp underveis. Ved bruk av fokusgrupper har man også en fordel ved at man kan iakttatte deltakernes reaksjoner og studere diskusjoner som oppstår mellom de ulike deltakerne. Dette kan gi en ekstra dimensjon i forståelsen av samtalene og tematikken.

Intervjuguiden ble utarbeidet av Sentio, i samarbeid med Bufetat, og den tok for seg mange av de samme temaene som guiden til dybdeintervjuene. Erfaringer fra pilotprosjektet og tanker om suksesskriterier, utfordringer og samarbeid i familieråd i voldssaker var viktige temaer også her. I

tillegg var det altså et særlig fokus på shuttleråd og deltakernes ulike erfaringer knyttet til gjennomføring av dette.

Fokusgruppeintervjuet varte i underkant av to timer, og fungerte godt med aktive og engasjerte deltakere.

Kort beskrivelse av informantene i undersøkelsen

Undersøkelsen baserer seg på fire ulike informantgrupper: saksbehandlere; barnevernledere/prosjektansvarlige i kommunene; familierådscoordinatorer; og familievoldskoordinator. Disse informantene har ulike erfaringer fra pilotprosjektet og forskjellige synspunkter på bruken av familieråd i voldssaker, noe som må ses i sammenheng med deres ulike roller i pilotprosjektet. I tillegg er det variasjoner innad i informantgruppene, blant annet med tanke på hvor lang erfaring de har i sin jobb generelt og med familieråd spesielt, eller hvor mange saker i pilotprosjektet de har vært delaktig i.

18 saksbehandlere ble intervjuet, fordelt på de 17 sakene de hadde vært delaktig i. Saksbehandlerne som er intervjuet, jobber i fem ulike barneverntjenester. Mens noen har vært ansatt i barneverntjenesten i over 20 år, har andre kortere fartstid i barnevernet. Noen har også lang erfaring med bruk av familieråd, mens andre kun har hatt ett ordinært familieråd forut for pilotprosjektet. Et par av saksbehandlere har også vært inne som saksbehandler i flere familieråd i pilotprosjektet, noen også i shuttleråd, mens andre kun har vært med på ett familieråd i forbindelse med prosjektet.

Tre barnevernledere, en teamleder og prosjektansvarlig, samt en prosjektansvarlig ble intervjuet om pilotprosjektet mer overordnet. Også deres bakgrunn fra barnevernet og familierådssaker er ulike. En av de prosjektansvarlige er ikke ansatt i barneverntjenesten, men har ansvaret for alt familierådsarbeid i sin kommune. En annen prosjektansvarlig er teamleder i sin barneverntjeneste, med et særlig ansvar for å implementere familieråd her. Det er også variasjoner blant barnevernlederne, da noen har vært leder i mange år, andre i kortere tid. Noen har også lang erfaring som saksbehandler før de ble leder. Felles for barnevernlederne og prosjektansvarlige er at de alle har mye erfaring med familieråd, og de er alle tilhengere av dette tiltaket.

De fem familierådscoordinatorene som deltok i fokusgruppeintervjuet, har alle opplæring i familieråd generelt og shuttleråd spesielt. De har tatt et aktivt valg om å jobbe med familieråd, og alle har relativt lang erfaring som koordinatorer. Dette innebærer også en stor grad av stolthet rundt kompetansen de sitter på, og den jobben de gjør i familieråd.

I barnevernssakene er det barneverntjenesten og saksbehandler, i samarbeid med familiene, som beslutter om familieråd skal gjennomføres. Koordinatorenes kobles inn først når familieråd er besluttet, og utgangspunktet for koordinatorene er ikke om familieråd fungerer eller er hensiktsmessig, men først og fremst om hvordan familierådet skal gjennomføres på best mulig måte. Siden shuttleråd i enkelte tilfeller er den eneste måten å gjennomføre familieråd på, er også her spørsmålet for koordinatorene først og fremst hvordan shuttleråd må gjennomføres for å fungere, ikke om de fungerer som sådan.

Familievoldskoordinator har ikke vært direkte involvert i enkeltsaker, men har vært tilstede på nettverksmøter der saksbehandlere fra kommunene deltok og drøftet saker og dilemmaer, samt delte erfaringer. Politiets stemme baserer seg med andre ord ikke på egne erfaringer fra familieråd

spesielt, men mer på erfaringer fra voldssaker generelt, og ellers erfaringer fra samarbeidet mellom politi og barnevern.

Representativitet og generaliserbarhet

Kvalitative metoder som dybdeintervju og fokusgruppeintervju gir ikke grunnlag for generalisering av resultatene til hele målgrupper. Ved å gjennomføre intervju med informanter med ulike roller i pilotprosjektet, får vi imidlertid både dybdeinformasjon og en bredere forståelse av hvordan familieråd i voldssaker kan fungere. Vi får innblikk i erfaringer og opplevelser, samt kontekst i form av bakgrunn, forklaringer og begrunnelser.

Selv om vi altså ikke kan generalisere resultatene til å gjelde alle barnevernsansatte, familierådscoordinatorer og familievoldskoordinatorer, får vi likevel nyttige innblikk og tilbakemeldinger på hva som kan være fordeler og ulemper ved bruk av familieråd i voldssaker.

Kjennetegn ved sakene

Av 20 saker i pilotprosjektet var det 17 saker hvor det ble gjennomført familieråd. Disse sakene, og informantenes erfaringer fra dem og fra pilotprosjektet generelt, utgjør grunnlaget for denne evalueringen.

Vold og høykonflikt kjennetegner sakene

Sakene som har vært med i pilotprosjektet fordeler seg relativt jevnt på voldsproblematikk knyttet til de to målgruppene «**oppdragervold**» og «**saker med høyt konfliktnivå der barn er vitne til vold**». I seks av sakene var det snakk om at barna hadde vært vitne til vold, det være seg vold utøvd av far og/eller mor mot enten mor, bror eller søster til barnet. I fem av sakene var barna selv utsatt for vold, fysisk og/eller psykisk, fra enten en av eller begge foreldrene, eller fra eldre søsken. I de resterende seks sakene hadde barna både vært vitne til vold utøvd mot andre familiemedlemmer, og de hadde selv blitt utsatt for vold.

I et par av sakene forteller saksbehandlerne at **volden var uklar**: «*Mor sier [jenta] har bevitnet vold, men jenta har ikke bekreftet dette.*» En annen saksbehandler forteller at det var veldig viktig for mor å kalle det en voldssak, men at de som saksbehandlere opplevde dette mer som en «unnskyldning» fra mors side til å gjennomføre familierådet som et shuttletråd, og dermed slippe å se far: «*Viktig for mor å ha det tydelig at det var voldssak. Derfor det ble gjennomført som shuttle[råd].*»

Sakene varierer også med hensyn til hvilken **type vold** det er snakk om. Mens det i visse saker er liten tvil om at barna har vært vitne til eller utsatt for fysisk vold, beskriver saksbehandlerne volden i andre saker som mer «diffus». En saksbehandler forteller om en sak med ei jente utsatt for psykisk vold: «*Mamma som er psykisk syk, også vold – veldig diffus. Ikke den fysiske volden vi har vært mest bekymret for, men den psykiske. Mor truet med å ta livet sitt, blant annet.*» Også i en annen sak var det litt mer uklart hva slags vold det var snakk om: «*Jeg er usikker på det med vold, ikke noe uttalt fysisk vold. Var et spørsmål om psykisk vold.*»

Et trekk ved flere av sakene i pilotprosjektet synes å være at volden i seg selv spiller en mindre rolle sammenlignet med **det høye konfliktnivået** i familiene. Dette er noe både saksbehandlere, koordinatorer, barnevernledere og prosjektansvarlige i kommunene er opptatt av: «*Var det høye konfliktnivået som var en stor bekymring, i tillegg til voldsbiten.*» Et høyt konfliktnivå kan være vel så skadelig for barna som vold: «*Kan også være snakk om en stor konflikt, ikke nødvendigvis vold. Har*

opplevd at de [foreldrene] barker sammen og ødelegger rådet. Det kan være like skadelig for barnet som vold.»

Variasjoner i barnevernets kjennskap til sakene

Det er variasjoner med tanke på hvor kjente sakene var for barneverntjenesten fra før. I noen saker går saksbehandlers **kjennskap til saken langt tilbake i tid**. En saksbehandler forteller at hennes kollega har hatt kjennskap til saken som endte med familieråd, i over 25 år: *«Saken går tilbake til 1992, da den kom inn i barneverntjenesten i [Kommunen]. [Saksbehandler] har jobbet med det siden hun begynte. Er en familie barneverntjenesten har hatt stor bekymring for, en 4-12-sak, gjennom mange år.»*

I andre saker var derimot **opplysningene om vold og konflikt helt nye** for barneverntjenesten. En saksbehandler forteller om en sak hvor det ble gjennomført akutt familieråd da barneverntjenesten fikk inn en bekymringsmelding fra skolen, som gikk ut på at et barn hadde fortalt om vold fra sin far. Hun forteller at de i denne saken jobbet etter en såkalt **voldsmodell**: *«Vi brukte voldsmodell, som vi jobber etter. Går ut på at vi agerer på en spesiell måte. Tar da kontakt med foreldre og ber dem komme inn, samtidig som vi drar og snakker med barna. Handler om å sikre.»* Hun forteller videre at det ble besluttet å avholde akutt familieråd, men at det likevel tok litt tid: *«[...] Da fikk vi tildelt koordinator raskt, men tok litt tid før vi fikk avholdt familieråd.»* I mellomtiden skulle barna bo til mor.

I andre saker er familiene **kjente for politiet fra før, men ukjent for barneverntjenesten**: *«Var en historikk på familien hos politiet, men ukjent hos barnevernet inntil da.»* I dette tilfellet ble bekymringsmeldingen til barnevernet sendt fra lensmannskontoret. I andre tilfeller er det skolen eller barnehagen som har **meldt bekymring**. En saksbehandler forteller om en sak hvor barnet selv sammen med helsesøster kom til dem og varslet om vold: *«Jenta kom til barneverntjenesten [...], kom sammen med helsesøster. Forteller at hun har blitt slått av far gjennom oppveksten.»* Etter et barneavhør og påfølgende siktelse av far og stemor, ble det i denne saken henvist til akutt familieråd.

Familieråd blir foreslått av barneverntjenesten

Det er stort sett **barneverntjenesten som har foreslått å benytte familieråd** som tiltak i sakene, det være seg saksbehandler selv eller en leder. Flere informanter fra barnevernet sier at de har *«familieråd langt framme i pannebrasken»*, og at de alltid tenker familieråd som aktuelt tiltak i saker. Et par informanter forteller at de er påbudt å vurdere familieråd i sakene de får inn. En sier: *«Vi har jo et sånt «mantra» på at vi skal begrunne hvorfor vi eventuelt ikke skal bruke familieråd.»* En annen sier: *«Vi har familieråd høyt opp på tiltakslista vår; [det] blir vurdert i alle meldinger.»*

Selv om det gjerne er saksbehandlerne i barneverntjenesten som forslår familieråd, er de **avhengig av familiens godkjenning**. Da er det viktig at saksbehandler selv har tro på det, for å klare å «selge inn» familieråd. En saksbehandler forteller om en sak hvor hun foreslo tiltaket til foreldrenes advokater, som igjen foreslo familieråd til foreldrene. Resultatet ble at både foreldre og barn ble spart en runde retten: *«Vi hadde dialog med fars og mors advokat og spurte oss «Kan vi tenke annerledes?» Tingretten hadde jo ikke fungert før. Vi foreslo familieråd som tiltak til advokatene, og advokatene solgte inn dette til familien. Grunnen til at vi valgte det, var at jenta skulle sleppe ny rettssak.»*

Familieråd som tiltak for å sette ned nettverk, gi familiene eierskap til egne problemer, samt få i gang dialog

Det er flere årsaker til at familieråd er valgt som tiltak i sakene i pilotprosjektet. Familieråd velges blant annet når det er **ressurser i nettverket til familien**, og det er samarbeidsvilje fra familien og nettverket: «Barnevernet vet at finnes ressurser rundt dem; i lokalmiljøet har folk engasjert seg – skole og miljø rundt. Fin måte å dra med de ressursene.» I saker der familie og nettverk selv sitter på nøkkelen til en løsning, er familieråd et velegnet tiltak. En saksbehandler sier at sakene kan være svært ulike, og at problemstillingene i familierådet kan omhandle alt fra logistikkutfordringer i hverdagen til barnets bosituasjon, men at det uansett kan finnes «masse ressurser i familien som ønsker å bidra». En annen saksbehandler forteller:

«Familieråd ble valgt på bakgrunn av at man ønsket å unngå anmeldelse, at far var samarbeidsvillig, og at far hadde nettverk som kunne bistå familien med tanke på voldsproblematikken. Fordi denne familien hadde et stort nettverk rundt seg, anses familieråd som et ideelt tiltak. Nettverk gjør at det er lettere å skape trygge relasjoner mellom forelderen som utøver vold, og barna.»

Familieråd kan også velges for å avklare hvorvidt det egentlig er ressurser i nettverket å spille på: «Tiltaket ble valgt fordi det var et ønske om å finne personer som kunne avlaste mor.» En annen saksbehandler forteller om en sak med et barn utsatt for vold fra far. Her var familieråd aktuelt som tiltak for å sikre barnet og sørge for at han hadde personer rundt seg som kunne følge litt ekstra med: «Det som var viktigst, som jeg tenkte, var at dette barnet – skal han tilbake, trenger han flere støttepersoner i livet sitt, som han kan fortelle til.»

En av barnevernlederne forteller hvordan hun er særlig opptatt av å minne saksbehandlerne på at de ikke må gi opp for lett: «Jeg har vært der, til saksbehandlere, at jeg godtar ikke at det ikke er familie eller nettverk. Vi kjenner jo ofte ikke hele familien.» Hun påpeker at selv om kanskje familien selv mener de ikke har noe nettverk å spille på, er det barnevernets oppgave, sammen med koordinator, å nøste opp de ressursene som er: «Det hender seg at foreldrene mener, eller de opplever, det ikke er noen der. Men vi hjelper dem å finne de som er der.»

Bruken av familieråd begrunnes også med at familiene bør få muligheten til å **eie sine egne problemer**: «Grunnen til at vi tenkte på familieråd som en metodikk, var at de måtte eie problemet litt selv [...] Mål om at dette skulle tilbakeføres til aktørene selv.» Dette er viktig fordi familie og nettverk ofte har lettere for å godta beslutningene man kommer fram til i rådet, når de har vært med på å fatte dem selv. En informant sier: «Hvis vi kan inkludere familie og forklare hvordan vi jobber, er det enklere for foreldrene å legitimere tiltak.» Ikke minst er det viktig for å skyve ansvaret fra barnet og over på de voksne: «Handler om å frata barnet ansvar.» En annen informant forteller om en sak hvor familien selv kom fram til en konklusjon om at fosterhjemsplassering var beste løsning for barnet: «En familie besluttet etter hvert, helt selv, at det beste for barnet var å vokse opp i en ekstern fosterfamilie på beskyttet adresse. Det er viktig at familiene får mulighet til å ta beslutningene selv.»

Et par av informantene påpeker at ofte er selve målet med familieråd å **skape dialog**: «Der hvor vi trenger en dialog, tenker jeg det er en utrolig god metode for å få til en dialog mellom de som ikke klarer å snakke sammen på en ordentlig måte selv.» I flere saker er konfliktnivået høyt, samtidig som det kanskje er uklart hva som er den egentlige grunnen til konflikt. Da er det å sette seg ned og snakke sammen, et viktig steg på veien mot å få nøstet opp i konflikten: «Det vil løse opp i så mange små floker som har blitt til kjempekonflikter.»

Familieråd har imidlertid **ikke vært like egnet i alle sakene** i pilotprosjektet. En saksbehandler forteller om en sak hvor nettverket var veldig skjevt fordelt mellom mor og far, noe som gjorde det veldig vanskelig for mor. Denne saksbehandleren mener det er et fint utgangspunkt at man tenker familieråd, men at man må gjøre en grundig vurdering av hvor fordelaktig dette faktisk er i den enkelte sak: *«Man kan tenke familieråd helt ifra starten av, men at man underveis gjør seg noen tanker og evaluerer, før man setter i gang. Jeg ble litt skremt av den familien hvor moren var helt alene.»*

Hva skiller familieråd i vold- og høykonfliktsaker fra ordinære familieråd?

Ifølge flere av saksbehandlerne er det i hovedsak **«rammen rundt» som er annerledes** for familierådene avholdt i pilotprosjektet. Vold og høykonflikt setter gjerne sitt preg på de involverte partene i rådet: *«Alvorligheten i saken har jo noe å si. Det er en større belastning på familien.»* Da blir det gjerne desto viktigere å sørge for at familierådet oppleves trygt. En saksbehandler sier at *«når de [familieråd] er i voldssaker, er det så berørte parter som kan oppleve seg krenket eller skremte underveis. [Da er det viktig med] trygge nok rammer, så alle kan føle de kan dele noe, og så det kan bli en realistisk handlingsplan.»*

Ikke minst er **vurderingen av sikkerhet og risiko** et særegent trekk ved voldssakene i pilotprosjektet: *«Det er den risikovurderingen man må gjøre i forkant: Er det trygt for barnet; er det trygt for foreldrene, å gjennomføre?»* En saksbehandler forteller at det ofte er barna selv som uttaler seg om volden, og det blir viktig å sikre at dette ikke slår tilbake på dem i familierådet eller senere. Videre handler ofte selve problemstillingene man jobber med i familierådet, nettopp om hvordan man skal skjerme barna fra for vold og konflikt. Ifølge en av saksbehandlerne er det nettopp dette som skiller familieråd i voldssaker fra ordinære familieråd: *«Det som er annerledes i denne saken, og i andre saker som det er vold, er hvordan jenta skal skjermes fra situasjoner hvor det [vold] kan oppstå. I alle saker hvor det er snakk om vold, er det skjermingstiltak som blir litt annerledes.»*

I forlengelsen av denne vurderingen av sikkerhet og risiko for deltakerne, blir gjerne **saksbehandlers rolle litt annerledes**. Ofte får saksbehandler en *«mer tilstedeværende [rolle], for ivaretakelsens skyld, enn i ordinært familieråd.»* En av saksbehandlerne forteller hvordan hun blant annet samarbeider mer og tettere med familierådskoordinator i sakene hvor det er snakk om vold: *«[Jeg er] flinkere til å rådføre gjennom risikofaktorer med koordinator i forkant. [Det] er også et ledd i det med å få deltakerne til å føle seg trygge.»* Også en av barnevernlederne påpeker at familieråd i voldssaker *«stiller ekstra krav til alle som skal være med – koordinator, barnevern, familie og nettverk.»* Hun presiserer at det til syvende og sist handler om å trygge barnet, og at man *«skal være veldig ydmyke og ha planlagt det godt, for at det [familieråd] skal være riktig tiltak.»*

Også **koordinator får gjerne en litt annen rolle** i familierådene med vold og høyt konfliktnivå, sammenlignet med ordinære familieråd. I disse sakene stilles det ekstra høye krav til koordinators megleregenskaper, og både koordinatorene selv og et par saksbehandlere referer til koordinators rolle som nettopp en *«meglerrolle»*. Dette gjelder kanskje spesielt i de høykonfliktsakene som gjennomføres som shuttleråd, hvor koordinator skal forsøke å koordinere handlingsplanene fra parter i ulike rom. En saksbehandler forteller: *«[Koordinatoren] fikk en helt annen funksjon enn vanlig familierådskoordinator, mye mer megler. Intenst; hele kvelden å gå mellom, oversette og finne felles språk.»*

En barnevernleder forteller at det i utgangspunktet ikke er så mye som skiller familieråd i voldssaker fra ordinære familieråd. Gangen i rådet er nokså lik: *«Kan ikke si at dette pilotprosjekt er så annerledes, bortsett fra at det er en ny omsorgssvikt som man tidligere ikke har brukt familieråd til»*. Videre forteller hun at hun i utgangspunktet var litt skeptisk til å benytte familieråd i saker hvor det var snakk om vold, men at hun nå har erfart at det har flere positive effekter:

«Familieråd har utviklet seg fra – du skulle aldri bruke familieråd hvis det var saker med vold eller overgrep. [...] Men gjennom dette prosjektet har man fått en erfaring som er positiv. Nettopp fordi nettverket som er kalt inn, får informasjon [om volden som har forekommet, og hva det gjør med barnet].»

Familieråd i vold- og høykonfliktsaker – fra A til Å

God forberedelse er viktig

Et familieråd i voldssaker gjennomføres på samme måte som ordinære familieråd, med unntak av de som gjennomføres som shuttleråd. I alle tilfeller stilles det **høye krav til gode forberedelser**, av både barnet, familien og nettverket, informanter og eventuelle samarbeidspartnere som politi eller tolk. God forberedelse er kanskje ekstra viktig i sakene hvor det er snakk om vold eller høykonflikt, da det ofte stilles høye krav til sikkerhet: *«Det er den risikovurderingen man må gjøre i forkant: Er det trygt for barnet; er det trygt for foreldrene, å gjennomføre?»*

Det er familierådskoordinatorerne som jobber med barnet og familien i forkant. Flere informanter trekker fram **gode relasjoner mellom koordinator og barnet/familien** som en nøkkelfaktor for at et familieråd skal fungere godt: *«[...] hvis det er gjort jobb i forkant, sånn at de hadde en relasjon, tenker jeg at det er en klar fordel. At man har en relasjon til det barnet, som oppleves som noenlunde trygg, så man går inn i det familierådet med en viss tillit.»*

Det blir også sagt at det er viktig å forberede familien og nettverket, og ikke minst barnet, på hva som skal skje i rådet. Dette er ofte en krevende og litt skremmende setting for de involverte, og det handler da om å tilrettelegge for trygge rammer rundt. En informant oppsummerer med at det *«handler om å være godt forberedt. Det er en viktig faktor i rådene generelt, at de mest sårbare er godt informert og ivaretatt»*.

Ellers er det også viktig at andre deltakere i rådet, som fagpersoner, tolk og politi, er godt forberedt, og at de er **klare på sin rolle** i rådet. Det kan også være en fordel å snakke med fagpersonene som skal være informanter, om hva som kan være lurt å si i innlegget. En saksbehandler forteller om en sak hvor en lærer holdt et innlegg som fungerte litt mot sin hensikt: *«Læreren til yngste [gutten] ga info, men var nok sliten av å ha gutten. Dette lyste igjennom, dessverre, med gutten til stedet.»* Hun mener de i forkant av familierådet burde brukt litt mer tid på å forberede denne læreren.

Problemstillinger knyttet til hvordan barna skal skjermes fra vold og konflikt

Problemstillingene familie og nettverk jobber med i familierådet, er i de fleste tilfeller utarbeidet av saksbehandler i samarbeid med foreldre og/eller barna. Det varierer fra sak til sak hva som har vært problemstillingene for familierådet, men et fellestrekk som går igjen, synes å være **problemstillinger knyttet til hvordan barna skal skjermes fra vold og konflikt**. I forlengelsen av dette handler det ofte om hvordan barna kan ha en trygg og god kontakt med sine foreldre. En informant sier: *«I disse voldssakene, veldig viktige temaer: Hvordan kan den kontakten være sånn at den kan være trygg og god?»*. Eksempler på problemstillinger som går på hvordan barna skal skjermes fra vold og konflikt,

kan ifølge saksbehandlerne være «*Hvordan kan jenta skjermes for foreldrenes konflikter og oppleve å ha foreldre som forholder seg til hverandre på en vennlig måte?*»; «*Hvordan sikre at gutten ikke blir utsatt for vold?*»; eller «*Hvordan oppdra barn uten å bruke vold?*».

Andre typiske problemstillinger som utarbeides i forkant av familierådene, handler om det følgende: **Praktiske gjøremål** som transport, gjøremål i hjemmet, økonomi, husregler og leksehjelp («*Hvem kan hjelpe jenta med leksene hvis hun synes det er vanskelig?*»; «*Hvordan skal guttens forflytning mellom to hjem foregå, og hvem kan hjelpe gutten med forflytning mellom to hjem?*»); **barnets bosituasjon** («*Hvor skal jenta bo fram til hun starter på videregående til høsten?*»); **plan ved uforutsette hendelser** («*Hvem har ansvar for å informere barneverntjenesten hvis avtalen ikke fungerer?*»); **avklaring av roller og oppgaver** til personer i nettverket («*Hvordan ønsker jenta at familie og nettverk skal være der for henne i hverdagen?*»); **kommunikasjon** i familien («*Hvordan kan jenta bli tatt mer med i diskusjonene familien har?*»); samt når skal det gjennomføres **oppfølgende familieråd**.

Stor variasjon i antall deltakere

I sakene i pilotprosjektet er det **stor variasjon i hvor mange og hvem fra familie og nettverk som deltar i familierådene**. En saksbehandler forteller om det hun opplevde som et vanskelig familieråd, fordi det var «*en familie uten familie, veldig lite nettverk*». Da ble det få man kunne spille på og dra med seg for å få til løsninger: «*Vanskelig hvis nettverket er lite; vanskelig for oss å komme i posisjon.*»

En annen saksbehandler forteller om et familieråd i motsatt ende av skalaen med hele 30 deltakere fra familie og nettverk: «*Stor familie som var viktig – fire generasjoner, og de kom langveisfra.*» Saksbehandleren beskriver dette familierådet som «*noe av det morsomste jeg har vært med på, tror jeg. Veldig, veldig givende for en saksbehandler som har jobbet en del. Var noe helt nytt.*» Hun forklarer at suksessfaktoren her var at de virkelig lyktes med å gjøre familien ansvarlig og bruke dem som en buffer for en utsatt gutt, framfor å skulle bruke ukjente, faglige instanser. Videre forteller hun at et så stort nettverk i denne saken virkelig kom til sin rett: «*[...] familie med mye ressurser til å gå i krigen med oss [barneverntjenesten] om de skulle ha ønsket det. Gjennom familierådet fikk de selv tilhørighet til problemstillingene, og det virket preventivt med tanke på gutten. Veldig, veldig vellykket.*»

På samme måte som antall deltakere i familieråd varierer fra sak til sak, er det også **variasjoner i hvem deltakerne er**, og hva deres relasjon til barnet er. I sakene fra pilotprosjektet er det mest utbredt at kun den nærmeste familien deltar, men i et par av sakene har også nettverket rundt blitt engasjert. I tillegg til barnet selv og barnets foreldre, er søsken, besteforeldre, tanter, onkler, steforeldre, stesøsken, halvsøsken, kjærester til søsken, naboer, gudmødre og ulike venner av familien (herunder venner av foreldre og venner av søsken), deltakere som har vært til stede i de ulike rådene. Her synes det ikke å være noe fasitsvar på hva som fungerer best, så lenge det er deltakere barnet selv ønsker å ha tilstede. En familierådskoordinator forteller om et familieråd som fungerte veldig bra, til tross for at det var en litt annen sammensetning av familie og nettverk enn hun ellers er vant med: «*Spesielt råd, da det var en helt annen sammensetning enn man er vant til. Yngre sammensetning. Flere venninner av storesøstre. Veldig fin, ung gjeng.*»

Uavhengig av hvor mange og hvem deltakerne i rådet er, er det viktig å sette ned en **støtteperson for barnet** og en **ordstyrer**. Flere informanter påpeker viktigheten av at ordstyreren er nøytral, hvis ikke kan det få uheldige konsekvenser for rådet, spesielt i høykonfliktsakene. En saksbehandler forteller om en far som gikk i en litt uheldig forsvarsposisjon da han opplevde at ordstyreren tok mors parti:

«Ordstyrer var egentlig venn av far, men far opplevde at han støttet mor.» Kanskje enda viktigere enn at ordstyreren er nøytral, er det at støttepersonen er der for barnet og taler barnets sak. Hvem som er støtteperson, bestemmer barnet selv: *«Jenta hadde med støtteperson i familierådet; en person hun selv hadde valgt, som var objektiv og sto utenfor familien. En hun hadde truffet på en sommerferie, som hadde veldig hjerte for jenta.»* Støttepersonen har en viktig funksjon i ivaretagelsen av barnet, og skal sørge for at barnet blir sett og hørt i familierådet.

Fint med innledende informasjon om vold

Det er også **variasjoner i hvor mange og hvilke informanter** som har deltatt i familierådene i pilotprosjektet. Skole og barnehage, representert ved henholdsvis kontaktlærere og barnehageansatte; PPT; BUP; helsesøstre; familieverntjenesten og Ungdomslogen har vært med i rådets første del og gitt informasjon til familie og nettverk.

Det vanligste har imidlertid vært at det kun er barneverntjenesten og saksbehandler selv som gir informasjon i del 1 av familierådene. Et par av saksbehandlerne forteller at de ønsket seg flere informanter, men at dette var vanskelig å få til av praktiske årsaker, som ferieavvikling: *«[Det var] ferie, så helsesøster, BUP og tidligere saksbehandler kunne ikke delta. BUP hadde sendt noe informasjon skriftlig.»* Flere sier også det har vært vanskelig å få representanter fra skole, barnehage og helsesektoren til å delta, fordi familierådene ofte avholdes etter normal arbeidstid. I et par saker har det ikke vært med noen informanter fordi familien selv ikke ønsket dette. En saksbehandler forteller: *«Var bare meg. Var fordi mor sa nei. Foreslo både BUP og skolen, at de skulle ha innlegg, men mor ønsket ikke ha inn noen utenifra.»* En annen saksbehandler forteller om et råd som ble lite vellykket på grunn av mors motivasjon; hun var lite opptatt av å sette ned et nettverk for barnet, og mer opptatt av hva hun selv kunne tjene på et samarbeid med barnevernet: *«Mor ønsket lite informasjon; kun barneverntjenesten [som ga informasjon i rådet]. Derfor var det også et vanskelig familieråd. De var mer opptatt av hva barneverntjenesten kunne bidra med økonomisk.»*

Blant familierådene hvor det har vært andre fagpersoner inne som informanter, er det imidlertid også varierende hvor godt dette har fungert. En saksbehandler forteller om et råd med to gutter, hvor klasseforstanderne til begge hadde innlegg i del 1. Den ene læreren fungerte veldig godt som informant: *«veldig bra; sa fine ting om han og litt om utfordringer»*, mens den andre læreren i litt for stor grad fokuserte på utfordringene og problemområdene, noe som hadde en negativ innvirkning på denne gutten og stemningen i familierådet.

Både saksbehandlere og koordinatorene forteller om **svært gode erfaringer med at fagpersoner fra familievernkontoret kommer og forteller litt om vold** i familierådets første del; *«Hva er vold? Hva gjør vold med mennesker?»* Slik de ser det, kan det å informere om vold og konsekvensene vold kan ha for et barn, med representanter fra både familie og nettverk til stede, ha flere positive effekter. En saksbehandler forteller om et familieråd med en ikke-etnisk norsk familie som hadde med seg et stort nettverk:

«Var en ganske heldig virkning. Han fra familievernkontoret hadde fokus på hva de ulike voldsmåtene er, og hva det gjør med andre mennesker og barnet (stress, osv.). Familieråd [...] hadde forebyggende effekt; fikk formidlet ut til alle foreldrene [som var tilstede]. Hadde positiv effekt ut til andre familier, da. Også yngre mennesker som var i familiene, som igjen skal stifte egne familier, fikk med seg noe på veien. Forebyggende for at andre barn utsettes for vold senere.»

Saksbehandlerne mener videre det er positivt at det er noen andre enn barnevernet, noen objektive fagpersoner, som opplyser familie og nettverk om vold: *«Grunnen til at ikke jeg fra barnevernet gjorde det, var at jeg hadde snakket med familien om dette mange ganger. Tenkte at en utenforstående kunne gjøre dem mer lydhøre, gi nytt fokus. I stedet for at samme person sier det igjen og igjen.»*

Flere saksbehandlere påpeker at foreldrene som utøver vold i oppdragerøyemed, har behov for **alternativer til vold**. I tillegg til å gi informasjon om vold og dens konsekvenser, blir det også viktig å komme med noen konkrete forslag til hva man kan gjøre i stedet for å slå. *«Det de [foreldrene] ønsket fra familieråd, var: «Dette er interessant, men hva skal vi gjøre i stedet? I stedet for disse metodene vi har blitt opplært til?»»* Denne saksbehandleren forteller at det i oppfølgende familieråd ble fokuset på nettopp alternativer til vold: *«Ny person fra familievernkontoret som kom og ga eksempler på andre metoder enn det å bruke vold.»*

Det er dessuten et par saksbehandlere som eksplisitt *etterlyser* nettopp en informant fra familievernkontoret eller tilsvarende som sier noe om vold. Dette mener de er viktig i familieråd med voldssaker, og kan gjerne være en «obligatorisk» del av slike familieråd. En saksbehandler forteller at hun har vært med i familieråd med problemstillinger knyttet til fosterhjemsplassering, hvor de innledningsvis har hatt med en fra fosterhjemtjenesten som informerer. Dette opplever hun som meget positivt, og hun savner noe tilsvarende i sakene med vold:

«Når det gjelder familieråd i voldssaker, kunne jeg kanskje ønsket meg at det var en som [...] sier noe konkret om hva det å være vitne til vold, og utsettes for vold, hva det gjør med barn. Når flere i nettverk og familie er tilstede – trenger å få alvorligheten til å gå opp for dem. [...] Ønsker informasjon i innledningen. Vet noen her har invitert noen fra familievernkontoret – veldig positivt. Når man søker om bistand til familieråd i voldssaker, kan gjerne dette skje automatisk.»

Oppfølgende familieråd og videre oppfølging av familien

I flertallet av sakene i pilotprosjektet ble det **gjennomført minst ett oppfølgende familieråd**. I et par av sakene var oppfølgende råd planlagt, men ble av ulike årsaker ikke gjennomført (eksempelvis fordi saksbehandler hadde glemt det bort, eller fordi familien ikke ønsket det). Et fellestrekk ved de oppfølgende rådene synes å være problemstillingene, som gjerne tar for seg hvordan handlingsplanen bestemt i første familieråd, har fungert, samt hvordan veien videre skal se ut.

Det **varierer hvor godt familiens handlingsplan hadde fungert**. I noen saker fungerte ting såpass bra at saken ble henlagt av barnevernet i etterkant av det oppfølgende familierådet: *«Ting var veldig mye bedre, ting hadde fungert. Hadde ikke bekymringer for omsorgssituasjonen for barnet her.»* En annen saksbehandler sier at *«hver gang vi pratet med dem, fungerte det veldig bra ut ifra de tiltakene de selv hadde kommet på.»*

I andre saker hadde imidlertid handlingsplanen fungert dårligere. I en av sakene var foreldrenes evne og vilje til å samarbeide såpass dårlig, at det hele stoppet opp. Saksbehandler forteller at både mor og far hang seg opp i små detaljer og ikke evnet å se det store bildet. Da hun så det var umulig for disse foreldrene å komme til enighet, anbefalte hun heller ikke flere familieråd, noe hun beskriver som en trist beskjed å måtte gi til barnet som sto midt oppi det hele og hadde håpet på en løsning: *«Trist i samtale med gutten; så det ikke ble et råd til, fordi de ikke kom ikke til enighet. Han ble utrolig skuffet.»*

I tillegg til et ødeleggende høyt konfliktnivå, er det også andre grunner til at handlingsplanen har vist seg ikke å fungere. En saksbehandler forteller om et oppfølgende familieråd hvor det ble klart at ingen av punktene i planen var fulgt: *«Det var gjort forsøk på det, men ingen av dem [planene] var fulgt opp.»* Her var det snakk om en jente med dårlig psykisk helse og en del utfordringer knyttet til det, og det viste seg derfor vanskelig å få gjennomført planen til tross for et nettverk som ønsket å stille opp og bidra. Saksbehandler konkluderer med at det *«nytter ikke med plan om hva du skal gjøre; handler ikke om motvilje, men noe psykisk som gjør at det blir for vanskelig. [...] Handlet ikke om at nettverket ikke stilte opp eller ikke bidro, de gjorde det de kunne»*. Til tross for at handlingsplanen her viste seg å ikke fungere som man håpet, presiserer saksbehandler at det oppfølgende familierådet likevel hadde en verdi: *«Ikke vits å fortsette, men syntes det var fint å få en avslutning, gjennomførte avsluttende felles familieråd med alle i samme rom.»*

I en av sakene hvor det første familierådet ble gjennomført som et shuttleråd, forteller saksbehandler at det oppfølgende familierådet ble gjennomført på ordinært vis med alle deltakere samlet i samme rom. Til tross for at ikke alle punkter i handlingsplanen hadde fungert, var det en liten seier i seg selv at partene i konflikten klarte å sitte i samme rom og snakke ordentlig sammen: *«Og det som er veldig festlig, [er at] den handlingsplanen ble nok ikke fulgt til punkt og prikke, fremdeles litt uenighet, men det førte til at vi klarte å få dem i samme rom i oppfølgende familieråd. [...] Oppfølgende råd fungerte veldig bra. De var flinke til å gi tilbakemelding på hva de opplevde ikke fungerte. På en grei måte, ikke konfliktskapende.»*

I noen av sakene har det i oppfølgende familieråd blitt avtalt nok et oppfølgende råd og/eller fattet **vedtak om ytterligere tiltak**. Eksempler på andre tiltak, er blant annet veiledning til både foreldre og barn i regi av barnevernet selv eller miljøterapeut; oppfølgingssamtaler med familien; samt samarbeidsmøter med diverse aktører som skole og helsetjenesten. I en sak ble det også fattet vedtak om besøkshjem. En saksbehandler forteller hvordan foreldreveiledningen ikke nødvendigvis var knyttet til voldsproblematikken: *«Vi hadde bare vanlige samtaler og samarbeidsmøter, ikke noe mer ekstra. Veiledning til mor; gikk på at jenta hadde litt dårlig tannhygiene, fikk veiledning til å hjelpe jenta med det. Hadde ikke noe med volden å gjøre.»*

Samarbeid mellom ulike faglige instanser i familieråd

I forkant, underveis og i etterkant av et familieråd er det gjerne mange personer med ulike roller involvert. I tillegg til familie og nettverk selv, er også saksbehandler fra barnevernet, en uavhengig familieråds koordinator, og ofte også andre fagpersoner, politi og/eller tolk inne i bildet. At samarbeidet de ulike instansene i mellom fungerer godt, har mye å si for hvordan familierådet fungerer i sin helhet. Et sentralt poeng framsatt av flere informanter, synes å være hvor viktig det er med en **tydelig rolleavklaring**, og at alle involverte parter konsentrerer seg om sin egen jobb og oppgave. Ikke minst er det viktig å være tydelig på dette overfor familie og nettverk:

«Viktig med rolleavklaring overfor familien. [...] Ofte [er familien] skeptisk og negativ grunnet konflikt med barnevernet. Da er det viktig å være tydelige på hvilken rolle koordinator har, at de skal prøve å få til noe. Tydelig på hva koordinator skal gjøre, og hva barnevernet skal gjøre, og at dette er to forskjellige ting.»

Godt samarbeid med erfarne og egnede familierådscoordinatorer

Når det gjelder samarbeidet med familierådscoordinatorene i sakene i pilotprosjektet, er saksbehandlerne stort sett godt fornøyde: «*Det er helt upåklagelig.*» Flere sier at de opplever det helt uproblematisk å slippe kontrollen og gi ansvaret for saken til en uavhengig koordinator, som deretter starter jobben med å kartlegge familie og nettverk. En saksbehandler sier at «*det er vi som jobber med dette her, veldig glad for. Det synes vi er deilig.*» En annen saksbehandler, som har vært med på mange ordinære familieråd tidligere, sier at det første gang kan oppleves «*skummelt å sleppe kontrollen; vi har jo ofte lyst til å si vår mening.*». Men så lenge samarbeidet og dialogen med koordinator er god, erfarer man fort at dette går helt fint.

En saksbehandler forteller at hun har samarbeidet med to ulike familierådscoordinatorer i de tre sakene hun har vært involvert i, og at hun er svært fornøyd med begge samarbeid: «*Veldig, veldig bra. [...] Handler om tillit. Jeg overlater det meste til dem når jeg er ferdig med møte med foreldrene; overlater til dem å gjøre jobben.*» Videre beskriver hun koordinatorene som nokså forskjellige typer, med ulike kvaliteter som kom godt med i de respektive rådene de ledet: «*[Koordinator 1] har en ungdommelig atferd, passet godt inn i familierådet, og jobbet etter boka. [Koordinator 2] er en gammel slugger – som meg, kan jo barnevernet ut og inn, og passet godt inn som koordinator i sak 2, hvor det var viktig med erfaring for å velge dine kamper.*»

Flere av saksbehandlerne er tydelige på hvorfor koordinatorene de har samarbeidet med, har fungert så godt. Dette handler for det første om **god forberedelse** av familie og nettverk: «*Godt forberedt. Gjør det han skal, og gir tilbakemeldinger underveis.*» Videre er det viktig at koordinatoren er **trygg**: «*Trygghet i rollen sin. For å gjøre jobben, kreves det at du er trygg på det du gjør. Mange vanskelige temaer når det er vold, snakke om vold, hva som har blitt gjort.*» Når det skal avholdes familieråd i voldssaker, bør det også være en koordinator som har en del **erfaring** fra ordinære familieråd: «*Hun er en dreven familierådscoordinator, en veldig fordel når vi endte opp i denne kompliserte greia.*»

Måten man er som person, og hvordan man tilnærmer seg de involverte partene i et familieråd, har også mye å si. For i det hele tatt å klare å komme i posisjon overfor familie og nettverk, er det viktig å **skape tillit og etablere gode relasjoner**. En saksbehandler forteller hvordan koordinatoren hun samarbeidet med, løste denne oppgaven på en fin måte: «*Han fungerte veldig, veldig godt som koordinator, hadde en god og respektfull tilnærming til både foreldre og barn. [Han var] flink til å balansere hvor mye deltakelse og hvor mye ikke-deltakelse; hva han skulle gå inn i og ikke inn i. [Han hadde en] god relasjon til dem og flink til å skape tillit.*»

Det er også en fordel at koordinator **tydeliggjør sin rolle** overfor familien, slik at de vet at dette er en uavhengig part med en annen funksjon enn saksbehandler fra barnevernet. En saksbehandler forteller om en koordinator med «*varme og tydelighet; tydelig i rollen sin – ikke forlenget arm av barnevern, men koordinator. [...] Tydelig på hva som er hans rolle og hva som er min.*»

Som koordinator bør man heller **ikke være redd for å ta i et tak**, men man må være litt «på» og klar til å hive seg rundt. Mye uforutsett kan dukke opp i et familieråd, og man bør som leder av det hele være beredt på å legge om kursen og komme opp med alternative løsninger underveis. En saksbehandler med god erfaring fra samarbeidet med koordinator, beskriver koordinatoren slik: «*Veldig til å ta tak, helt nødvendig i denne saken. God til å komme med løsninger. [...] Hun var veldig på, og det var veldig bra. Noen har en tilbakelent rolle, hun var riktig på. Hun var dreven og trygg, det gjør at man kanskje tør å gjøre ting, selv om ikke det er helt etter modellen.*» Videre forteller denne

saksbehandleren hvordan koordinatoren også klarte å ivareta barna på en god måte: *«Flink til å ivareta barna og barnas perspektiv underveis. Skjønte at hun yngste følte seg splittet mellom foreldrene og kom derfor med en konkret løsning om å være en halvtime i hvert rom, mens hun som koordinator passet tida.»*

Prosjektansvarlig i en av kommunene har følgende konklusjon om familierådskoordinatorene som har vært med i pilotprosjektet:

«Det knippet med koordinatorene er ikke tilfeldig valgt ut. De er flinke på å stå i disse vanskelige tingene, manøvrere i det på en god måte. Sånn at det faktisk blir et resultat som blir bra. Når det er på det nivået, trenger du folk som har opplevd litt før, og som tør å snakke med familien om de tingene og tåler at det blir litt puls – for det blir det! Uten å bli redd av den grunn.»

Samtidig som det å være tydelig og direkte beskrives som viktige egenskaper ved koordinatorene av flere saksbehandlere, er det også en saksbehandler som har opplevd dette som en utfordring. Hun forteller om et familieråd som holdt på å bli avsluttet nesten før det var påbegynt, fordi koordinator var litt for direkte i sin beskrivelse av situasjonen, til stor fortvilelse hos enkelte familiemedlemmer: *«Far holdt på å gå fordi koordinator ikke hadde forstått situasjonen; hele greia holdt på å bli avblåst.»* For å unngå slike uheldige situasjoner, er det viktig med en **god dialog og tett samarbeid mellom saksbehandler og koordinator**. I enkelte saker sitter man som saksbehandler på informasjon oppsamlet gjennom flere år, og man har ofte opparbeidet en relasjon til familiemedlemmene, som det også kan være fint for en koordinator å spille på i sitt arbeid med familien.

Barnevernet kan bli enda bedre på å ta i bruk politiets kunnskap og kompetanse

I flere av sakene i pilotprosjektet har det vært et **samarbeid med politiet i den innledende undersøkelsen**, hvor det først og fremst er innhentet opplysninger fra politiet: *«I forkant av familierådet for å få informasjon. Fikk informasjon om tilrettelagt avhør av jenta. [...] Det var en del telefonkontakt.»* I et par saker er det også gjennomført **barneavhør** underveis: *«Politiet har kommet på plass innimellom på grunn av barneavhør.»* I enkelte saker har også politiet vært involvert i drøftinger av saken underveis, eksempelvis vedrørende **sikkerhetstiltak** i forbindelse med gjennomføringen av familieråd: *«Sikkerhetstiltak rundt mor og barna ved gjennomføring av familieråd, slik at hvis far ville delta, skulle politiet vite hvor det var.»* Enkelte saker har også ført til politianmeldelse.

I en sak, hvor det *ikke* har vært samarbeidet med politiet underveis, mener imidlertid saksbehandler i ettertid at et samarbeid hadde vært fordelaktig. Her var det snakk om et familieråd som ble gjennomført som shuttleråd, grunnet høy konflikt mellom mor og far, og saksbehandler forteller at det *«ble en situasjon på slutten hvor vi ble veldig bekymret for fars samboer. [...] Da tenker jeg vi skulle hatt varslet politi.»*

I de sakene fra pilotprosjektet hvor det er samarbeidet med politiet, er det **variasjoner i bakgrunnen for samarbeidet**. En saksbehandler forteller at politiet ble involvert fordi en far, i perioden for familieråd, ble innvilget besøksforbud mot barna: *«Politiet ble involvert med tanke på fars besøksforbud og sikkerhetstiltak»* Videre forteller hun også om en annen sak hvor det ble samarbeidet med politiet, men her dreide denne kontakten seg om håndtering av en mor med psykiske problemer og en jente med atferdsproblemer: *«Kontakten med politiet der handlet mer generelt om mor, med tanke på trusler om å kjøre oss [barnevernet] ned, bombe skole, osv, og jentas atferdsproblemer på skolen, som de slet med å håndtere.»* Denne saksbehandleren forteller at hun

har jobbet lenge i barnevernet, og at hun har til gode å oppleve noe annet enn godt samarbeid med politiet: *«Ryddig og greit forhold til politiet.»*

At samarbeidet med politiet har fungert godt, er noe de aller fleste saksbehandlerne er enige i. En saksbehandler påpeker imidlertid at hun har litt varierende erfaringer med dette samarbeidet, og at det er *«litt saks- og personavhengig»*. En annen saksbehandler er opptatt av at informasjonsflyten kan bli bedre, og at til tross for at politiet har taushetsplikt, har de også en opplysningsplikt: *«Når vi ber om opplysninger; er [politiet] også en «serviceinstitusjon».*»

Prosjekt- og barnevernlederne i pilotkommunene er godt fornøyde med samarbeidet med politiet: *«Generelt kjempegodt samarbeid med forebyggende politikammer.»* En av informantene sier at veien mellom barnevernet og politiet bokstavelig talt er kort, og at de har et tett og nært samarbeid. Motsatt beskriver en annen barnevernleder samarbeidet med politiet som litt utfordrende nettopp på grunn av for store avstander. I deres barneverntjeneste ser de utfordringer med den nye politireformen og større politidistrikt: *«Ser utfordringer med tanke på generelt samarbeid; nærpolitiet er litt borte.»*

En av barnevernlederne sier det er viktig med **erfaringsutveksling mellom barnevern og politi** når det gjelder familieråd. Hun mener det er en stor fordel om politiet også *«sitter på kunnskap om familieråd og vet det fungerer; at de også har forståelse for det og kan bidra med sin kunnskap inn.»* Kanskje kunne det vært aktuelt med felles samlinger hvor det ble informert litt om dette tiltaket: *«Tar vi initiativ til å invitere politiet, kommer jo de om de har mulighet. Og motsatt. Må prioriteres i hverdagen. Opplever at de er interessert i hvilke tiltak vi har.»*

Flere barnevernledere og prosjektansvarlige i kommunene påpeker at i svært alvorlige vold- og konfliktsaker, kan et samarbeid med politiet være selve nøkkelen til i det hele tatt å bruke familieråd. En informant forteller: *«I alvorlige saker kan samarbeid med politiet være aktuelt. [...] Mye tverrfaglig det vi arbeider med. Skal det løses, er det viktig å samarbeide med andre instanser. Handler om når de skal kobles på, og på hvilken måte.»* Det presiseres at selv i de mest alvorlige sakene med vold, hvor det også er nødvendig med tiltak i regi av politiet, kan fortsatt familieråd være et aktuelt parallelltiltak: *«Er noen saker som er så alvorlig at det blir samarbeid med politiet, eller mor drar på krisesenteret, eller at det er akutt plassering. Men det er ikke nødvendigvis for sent å tenke familieråd av den grunn.»* Verdien av **familieråd som et parallelt tiltak**, er noe informantene stadig vender tilbake til: *«Synes det er bra hvis man kan ha de kombinasjonene [av familieråd og andre tiltak].»*

En viktig stemme i spørsmålet om samarbeid mellom politi og barnevern synes å være den til *familievoldskoordinatoren*. Med en jobb som blant annet går ut på å beskytte trusselutsatte og å bistå i kommunens arbeid med å lage handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, har hun god oversikt over feltet. Hun har også noen tanker om hvordan samarbeidet mellom politi og barnevern kan gjøres enda bedre.

For det første mener familievoldskoordinatoren at politi sitter på mye **fenomenkunnskap om vold generelt og vold i nære relasjoner spesielt**, som de kan bidra med. Både på erfaringsutvekslinger med barnevernsansatte og som informanter i selve familierådet (*«Der vet jeg man kan bruke de nytnevnte politikontaktene, de som jobber på forebyggende.»*) I tillegg kan politiet bistå med **informasjon, råd og veiledning**:

«Informasjon om hva som skjer når en sak blir anmeldt for eksempel. [Det] skaper på et vis en trygghet [...] i prosessen. Informere om sikkerhetstiltak; alt fra lavterskel som voldsalarm, til besøksforbud [...]. [Vi] kan også veilede både de profesjonelle partene som skal jobbe rundt dem [familien], men også bidra med info til de det gjelder, eller sette dem i kontakt med andre som kan informere.»

I likhet med flere av informantene fra barneverntjenesten, mener familievoldskoordinator at **erfaringsutveksling er nyttig**. Selv har hun vært til stede i et par av nettverksmøtene i forbindelse med pilotprosjektet, hvor hun erfarte at en politistemme var etterlengtet og ønsket: «*Opplevde at de [andre deltakerne] hadde ganske mange spørsmål, og var litt usikre på hvordan politiet vurderte og håndterte de ulike sakene. Det var litt usikkerhet og uvitenhet.*»

Videre har familievoldskoordinator erfart at det er en del **misoppfatninger** ute og går med tanke på hvordan politiet jobber, også i barnevernet: «*[Det er] en del oppfatninger av hvordan politiet vurderer sakene, som jeg ikke helt kjenner meg igjen i. At vi bare kjører på og ikke tar barnets beste i betraktning. [...] Barnets beste er i hovedsetet hos oss også.*» For å «bøte på» slike misoppfatninger, mener hun at «*litt større grad av samhandling og samspill er veldig gunstig.*»

Alt i alt mener familievoldskoordinator at samarbeidet mellom politi og barnevern fungerer bra de fleste steder, men hun tror også **det er et forbedringspotensial** her, og konkluderer med at det «*kan bli bedre, og det hadde vært hensiktsmessig. For alle parter. [...] Ved bedre samarbeid kan vi bli bedre kjent – med hverandres lover, regler, rutiner. Kan også styrke utfallet for det enkelte barnet.*»

Utfordring å få fagpersoner som informanter på ettermiddagstid

Utover politi har det også vært samarbeidet med andre fagpersoner, først og fremst knyttet til del 1 av familierådet, hvor disse fagpersonene har holdt innlegg. Som nevnt i kapittelet om informanter, har blant annet familietjenesten, BUP, PPT, Ungdomslosen, Helsestasjon, skole og barnehage vært informanter i familierådene gjennomført i pilotprosjektet.

En fordel med å samarbeide med andre fagpersoner, slik informantene ser det, er at de representerer en viktig ressurs i egenskap av å kunne bidra med **kunnskap på ulike områder**: «*bredt kunnskapsfelt å formidle innlegg på*». En utfordring knyttet til bruk av fagpersoner som informanter, har imidlertid vært å få dem til å delta på **familieråd som gjennomføres etter normal arbeidstid**. En informant forteller: «*Handler om at det ofte skjer på ettermiddag, og da skal jo ikke folk jobbe. Har en vei å gå, men det begynner å hjelpe; opplever en større positivitet.*»

Informanter fra familieverntjenesten har vært vanskelig å få til samarbeid med, fordi de må ha beskjed så lang tid i forveien; «*ikke alltid vi har mulighet til å gi det.*» Fagpersoner fra PPT har også vist seg problematisk å få til å komme på ettermiddagstid, da de har arbeidstid på dagtid. Prosjektansvarlig i en av kommunene mener det her trengs «*en sterk ledelse som bestemmer at «Her skal vi stille opp.»*».

Varierende erfaringer med bruk av tolk

I en del saker har det også vært **nødvendig med tolk**. Familierådskoordinatorene fikk derfor spørsmål om hvordan de har opplevde bruken av dette, i rådene de har ledet.

Et viktig aspekt ved bruk av tolk, er at alt **tar lengere tid**. Dette blir det derfor svært viktig å ta forbehold om når et familieråd generelt, og shuttleråd spesielt, skal planlegges. Videre forteller

koordinatorene at de har **varierende erfaringer med bruk av tolk**. Noen tolker er uprofesjonelle; de kommer for sent eller har på seg upassende antrekk. En særlig stor utfordring har vært at noen tolker ikke oversetter det som blir sagt, men i stedet formidler sine egne meninger. De tar da på seg rollen som rådgiver, sosialarbeider eller familieterapeut, eller de tar over koordinators rolle. Tolkenes tilstedeværelse kan da skape flere problemer enn det løser. Koordinatorene understreker hvor viktig erfaring og tydelig rolleforståelse er, og sier at det ikke alltid er nok med klare retningslinjer.

På den andre siden finnes det også tolker som er «*fenomenalt bra*», og som oversetter akkurat det som blir sagt («*Det merker man med en gang.*»). Videre er det også meget positivt med tolker som **forklarer kulturperspektiver** som ikke nødvendigvis er åpenbare og like lett å forstå. En koordinator forteller om det hun referer til som en «*kulturtolk*»:

«Jeg hadde en gang en tolk som forklarte at det var en kulturell greie at alle fyrer seg opp når noe ble sagt til far. Det lå i kulturen at de forpliktet seg til å støtte far. En kulturell mekanisme som var veldig bra for meg som koordinator å bli gjort oppmerksom på.»

«Best practice» – kjennetegn ved sakene som har fungert bra

Flere av familierådene i pilotprosjektet beskrives som vellykket av informantene. Hvem det har vært vellykket for, om det er for barnet, familie og nettverk og/eller barnevernet selv, varierer. Det er også ulike oppfatninger blant informantene om hva som egentlig kjennetegner et vellykket råd. Likevel synes det å være noen **felles nøkkelfaktorer og sentrale suksesskriterier** i sakene som har ført frem på den ene eller andre måten.

Motivasjon og samarbeidsvilje hos familien

Det som kanskje er aller viktigst for at et familieråd skal fungere, er, ifølge informantene, at **familien selv ønsker å delta og er motivert for å legge ned en innsats**. En saksbehandler forteller om et råd hun beskriver som svært vellykket. På spørsmål om hva som gjorde dette rådet vellykket, svarer hun ganske enkelt: «*At de kom. Noe med at man er åpen for å ta imot ny info.*» Videre presiserer hun betydningen av at familien er motivert for å ta imot hjelp og ønsker å samarbeide med barnevernet om å finne gode løsninger: «*[Suksesskriteriene var at] de ønsket hjelp. De er innstilt på å gjøre en jobb for å få det til.*» Også en annen saksbehandler forteller om et råd hun opplevde som vellykket. Familien og barnevernet kom her fram til gode løsninger på de oppsatte problemstillingene, noe hun mener primært skyldtes at «*familien var samarbeidsvillig*».

Videre er det svært viktig at alle i rådet er innstilt på å trekke i samme retning og har klart for seg hva målet med familierådet er. At **man er der for barnets skyld**, er viktig å ha klart for seg for å klare å legge eventuelle konflikter til side og ha fokus på problemstillingene. En saksbehandler forteller om et familieråd som var mindre vellykket når det gjaldt å finne løsninger på problemstillingene. Likevel opplevde barnet selv det som positivt å se at familiemedlemmene evnet å snakke sammen og forsøkte å finne ut av ting for hennes skyld: «*Suksess i den forstand at jenta følte det var noen rundt seg. [...] Det å føle seg inkludert for øvrig familie, for barnet å være delaktig, som jo familieråd legger opp til, det er kjempeviktig.*»

En barnevernleder sier at det ligger en særlig stor verdi i **kombinasjonen av egen vilje til innsats og bistand** fra barnevernet og andre fagpersoner:

«Det at en familie ønsker å gjøre noe med situasjonen, er alltid en fordel; ikke nødvendigvis et kriterium, men klart en fordel. Men det gjelder vel det meste. Har du en driv for noe, er det større sannsynlighet for at du lykkes enn hvis noen kommer og forteller deg. Kombinasjonen er enda bedre – av egen driv og bistand i å komme deg videre.»

Erfaren og personlig egnet familierådskoordinator

Flere informanter fra barnevernet er opptatt av at **koordinator har en sentral nøkkelrolle** i familierådet. Det er først og fremst viktig at koordinator er trygg på hvordan et familieråd skal gjennomføres: *«Suksesskriteriet har vært koordinatorene som kan metoden og [...] følger den, og som ikke er foflende eller nølende fordi de er usikre. [...] Viktig å fremstå som den trygge personen som klarer å ha rammen.»*

En god koordinator må også være **personlig egnet** i den forstand at han er tydelig og lite konfliktsky på den ene siden, men også god på å skape tillit og relasjoner på den andre. Videre er en god koordinator trygg og har gjerne en del **erfaring** fra familieråd: *«Erfaring er viktig. Ikke at alle bør være det, men må være noen som er trygge. Større sjanse for at ikke det blir vellykket hvis ikke.»*

En annen saksbehandler forteller om et familieråd hvor det ble utarbeidet en veldig god handlingsplan. Suksessen krediterer hun koordinatorene: *«Den detaljerte planen hadde aldri familien klart å få til uten koordinators hjelp. Det hadde ikke vært sjans.»* Videre forteller hun at de to koordinatorene som var med i rådet, hadde mye erfaring fra ordinære familieråd og god innsikt i hvordan barnevernet jobber. Denne erfaringen mener hun er viktig: *«Krever erfarne koordinatorene; helt avgjørende for å stå i de konfliktene. En pappa som blir fryktelig ufin hvis han ikke får viljen sin, blant annet. Hvis man ikke har vært borti lignende, kan man bli skremt.»*

At koordinator kommer inn som en **nøytral part**, uavhengig av barnevernet, er i seg selv verdifullt. Dette åpner for muligheten til å se ting med nye øyne og kanskje oppdage ressurser i familien som har vært ukjente for barnevernet: *«Viktig at det her kommer inn en koordinator, som er nøytral. Gjør at man kan nullstille og tenke litt nytt. Kjempviktig!»*

Saksbehandlere som har tro på og selger inn familieråd

I tillegg til en god familierådskoordinator, er det viktig med en **saksbehandler som har tro på familieråd**. Flere av prosjekt- og barnevernlederne sier dette er helt sentralt for at et familieråd skal bli vellykket: *«Saksbehandler som har tro på at dette har noe for seg. At man gir den tilliten til familien. En som sier at «Dette er bra, det vil funke, dette får dere til.»»*

Dette handler mye om holdning, ifølge en av informantene: *«Må ha saksbehandler med holdning som tilsier at de har tro på å hente ut ressursene i familie og nettverk, selv hos de svakeste.»* Det handler videre om å *«skape en tro eller selge inn metoden»*, både til barnet og begge foreldrene. En informant presiserer at her er det ikke snakk om å selge en Volvo eller Mercedes, men en modell som man må være trygg på og ha gode erfaringer med selv for å klare å selge. Egen **erfaring** eller å høre om andre saksbehandlers erfaring med familieråd, blir altså viktig: *«Et suksesskriterium er at den som har opplevd et positivt familieråd, må på en måte markedsføre det.»* Samtidig kan det være saksbehandlere som har dårlige erfaringer, og da blir det tilsvarende viktig å ta seg tid til å snakke om og reflektere over hva som fungerte bra, og hva som ikke fungerte bra; *«tid til refleksjon er en suksessfaktor»*.

For at saksbehandlerne i barneverntjenesten skal ha tro på og klare å selge inn familieråd til familiene, er de også avhengige av **støtte fra sine ledere**. For at tiltaket skal feste seg, er det svært viktig at dette fremmes som et satsingsområde, og at barnevernledere og avdelingsledere oppfordrer til bruk av dette tiltaket. En av barnevernlederne sier:

«Avdelingslederne må eie familieråd så godt at de kan si at «I denne saken [...], selv om det er voldsproblematikk, burde man tenke familieråd». De må utfordre saksbehandlerne på hva som [eventuelt] er grunnen til at man ikke tenker det. Da sier kanskje saksbehandler at de har for lite kunnskap, at de er engstelige [...]. Men man må ha en refleksjon rundt det.»

Konkrete problemstillinger og detaljerte handlingsplaner

Informantene er samstemte i at **tydelige og konkrete problemstillinger** er svært viktig for at et familieråd skal fungere. I saker hvor konfliktnivået er høyt, er det ekstra viktig å ha noe konkret å fokusere på, for på den måten unngå at det blir for mye snakk om andre ting. I saker hvor det er snakk om vold, blir det i tillegg viktig å anerkjenne dette problemet og ta det med i problemstillingene: *«[...] det er det sikkert mange som allerede er flinke til, men man må ha den aktuelle problemstillingen oppe – at det er snakk om vold. Må tørre å løfte dette opp på bordet.»*

Videre mener informantene at det er viktig at problemstillingene er spesifikke, og *«ikke for store og generelle»*, i tillegg til at det ikke bør være for mange av dem. For når familie og nettverk skal sette seg ned og utarbeide en handlingsplan og løsning på de oppsatte problemstillingene, tar dette tid. Prosjektansvarlig i en av kommunene forteller:

«Vi bør bli flinkere på å plukke ut områder. Noen ganger blir det så stort, tematikkene blir så store, at det blir vanskelig å komme igjennom og få til ting. Klare å sortere ut hva som er viktig her og nå; hvor skal vi begynne, ikke begynne på alt. [...] Vanskelig i høykonfliktsakene; er så massivt. Foreldrene vil så mye, vil ha alt løst, har ikke tid til å vente. Da er det vår oppgave å ikke bli med i det rushet. Det er vanskelig. Krever gode og erfarne koordinatore som klarer si «Stopp opp her nå.»»

Også **handlingsplanen som utarbeides, bør være konkret og spesifikk**: *«Jo mer spesifikk og detaljert plan, jo bedre virker den.»* Dette er ikke særegent for voldssakene, men er ifølge informantene viktig i alle familieråd. Et kjennetegn ved flere av sakene i pilotprosjektet som beskrives som vellykkede, er nettopp at handlingsplanen familien kom fram til, var detaljert og god. En saksbehandler forteller at de fikk seg en positiv overraskelse da de i del 3 av familierådet kom inn i rommet hvor familien satt, og fikk presentert handlingsplanen de hadde kommet fram til: *«Morsomt; de hadde laget så bra plan selv. Da vi fikk høre det, tenkte vi at det høres ut som de har tenkt seg nøye gjennom.»* Denne familien hadde laget seg noen helt konkrete scenarioer knyttet opp mot de enkelte problemstillingene, som de videre hadde skissert løsninger på. I løsningene var det spesifisert hva hvert enkelt familiemedlem skulle gjøre i tilfellet scenarioet inntraff, og et eksempel var at *«hvis han far plutselig dukker opp: Jenta trekker seg ut av situasjonen og går på rommet sitt, mor ringer politi, brødrene roer far ned.»*

Flere saksbehandlere forteller om positive overraskelser de har fått med tanke på hvor løsningsorientert en del av familiene er, og hvor mye ressurser som ofte har vist seg å ligge i nettverket. Enten om det er snakk om en venninne av en storesøster som tilbyr seg å hjelpe med lekser en dag i uka; en tante som skal kjøre til fotballtreninger; eller en bestemor som skal bli fostermor, kan disse løsningene bety mye for barna.

Formidling og forvaltning av barnevernets kunnskap

De familierådene hvor barnevernet har lyktes med å «komme i posisjon» overfor familie og nettverk og har klart å **formidle informasjon og kunnskap**, beskrives gjerne som vellykkede råd. Spesielt dersom familien tar til seg denne kunnskapen og bruker den til å gjøre endringer. En informant forteller om et familieråd med en utenlandsk familie hvor det ble benyttet vold i oppdragerøyemed. Her kom barnevernet med forslag og løsninger til hvordan man kan oppdra barn uten vold:

«Familieråd er en fin måte [...] for oss å kunne bidra med kunnskapen vår til familien, slik at de kan forvalte den. Kunne komme med informasjon, for eksempel alternativer til vold. Det er kunnskap som gjør at familier kan få til endringer.»

Flere saksbehandler sier det har vært vellykket å innlede familierådene med faglig, nøytral informasjon om hva vold er, og hvilke konsekvenser det har: *«Faginfo var vellykket. [...] Ikke «Det du gjør, er skadelig for barnet, ikke bra, osv.», men her fikk vi det litt overordnet: «Dette er vold, dette skjer hvis man blir utsatt for vold»»*. At **informasjonen er generell og ikke saksspesifikk**, har saksbehandlerne erfart som positivt på flere måter. En saksbehandler forteller at dette gjorde det enklere for familien som sto i sentrum av saken, men også at det skapte engasjement hos det øvrige nettverket: *«Ble et annet fokus, engasjerte dem på en annen måte enn hvis vi kun snakket om denne familien. [...] Noe med når man fjerner fokus fra akkurat de det gjelder, så blir det enklere for andre å se det i perspektiv for seg selv.»* Dette gjorde altså at det var flere, både i nærmeste familie til barnet, men også i nettverket ellers, som kunne relatere seg til og ta til seg denne kunnskapen om vold.

Hva er utfordringene når familieråd gjennomføres i vold- og høykonfliktsaker, og hvordan blir de løst?

På samme måte som det er enkelte «suksesskriterier» som er viktig for å få til et vellykket familieråd, er det også flere **utfordringer** som fort kan gjøre det vanskelig å komme i mål med rådet eller gjennomføre et råd i det hele tatt.

Lite samarbeidsvilje og låste konflikter

Dersom **partene er lite samarbeidsvillige**, er dette et dårlig utgangspunkt for å klare å få til noe i et familieråd. En saksbehandler forteller om et råd som stoppet helt opp på grunn av to foreldre som ikke ønsket å samarbeide, og som hadde mistet fokuset på den egentlige grunnen til at de var der: *«Opplevde at mor kom med forslag hun visste far ikke ville godta, mens far ville ikke godta forslag fra mor av prinsipp. De var i utgangspunktet ikke interessert i å samarbeide. Var veldig vanskelig å minne dem på at de var der for guttens beste.»* Også en annen saksbehandler har erfaring med at et **for høyt konfliktnivå** dessverre kan ødelegge mye. Hun forteller om et shuttleråd hvor foreldrene hele tiden måtte hjelpes med å holde fokus på hva som skulle diskuteres, hvis ikke ble det lett avsporinger: *«Blir en del sure oppstøt fra den andre parten. Går fort inn i skyttergravmentaliteten.»*

En saksbehandler forteller om en familie med god erfaring fra barnevernet, men hvor familieråd rett og slett var uegnet på grunn av konflikten mellom foreldrene: *«[De] mistet fokus på at denne gutten skulle bli hørt. Familie- og foreldrekonflikt var for høy til at det var fruktbart.»* Saksbehandler konkluderer imidlertid med at det her var *«familien, og ikke metoden, som var problemet.»*

At partene i et familieråd ikke klarer å samarbeide med hverandre, er utfordrende nok i seg selv. En annen utfordring er det hvis **familie og nettverk ikke ønsker å samarbeide med barnevernet**. Til tross for at familien har samtykket til familieråd, har de i enkelte saker i praksis ikke hatt noe valg

(eksempelvis hvis alternativet har vært fosterhjemsplassering). I disse rådene kan det være vanskelig for saksbehandler å komme i posisjon overfor en lite samarbeidsvillig familie. En saksbehandler forteller om et familieråd med en mor som hadde blitt fratatt datteren. Mens den egentlige problemstillingen for rådet gikk ut på hvordan det kunne bygges bro mellom jenta og moren, handlet det kun om én ting for moren: *«For mammaen handlet det om å vinne saken og få jenta hjem. Vanskelig å samarbeide med henne.»*

I sakene hvor familien har et anstrengt forhold til barnevernet, kan det imidlertid være positivt at det kommer inn en **nøytral familieråds koordinator**. En saksbehandler forteller blant annet om en familie med et dårlig forhold til barnevernet, som i utgangspunktet ikke ønsket å prøve ut familieråd på forespørsel fra saksbehandler. Da koordinator dro hjem til og snakket med familien, endret de imidlertid mening. Både saksbehandlere og barnevernledere opplever til tider motvilje mot dem som representanter fra barnevernet. Da blir det ekstra viktig med en nøytral part som kan fortelle familie og nettverk om verdien av familieråd: *«Samtidig tror jeg det at koordinator ikke jobber hos oss [barneverntjenesten], er veldig bra. Koordinator bruker mye tid med dem [familie og nettverk], roer ned og legger det fram på en sånn måte: «Vi skal finne ut av ting».»*

Når begrepet «vold» skaper barrierer

I et par av sakene er **ikke volden innrømt**, og både saksbehandlere og koordinatorene forteller om utfordringer knyttet til dette: *«Så fort det ble nevnt i oppstartsmøte med koordinator, hvor koordinator kalte det «grov vold» – da holdt far på å gå.»* En koordinator forteller at han har opplevd det **vanskelig å bruke ordet «vold»** i familierådet, da dette har blitt oppfattet som en beskyldning; at *«ordet «vold» ødelegger»*. Det kan også være utfordrende å bruke ordet, da forståelsen av hva som egentlig er vold, kan være ulik. I den forbindelse peker han på viktigheten av at ordet «vold» og hva dette innebærer, er eksplisitt brukt i samarbeidsavtalen med barnevernet, slik at man som koordinator kan peke på dette i familierådet.

Det å bruke begrepet «vold» kan skape noen barrierer, men er samtidig **nødvendig for å komme videre** i en del saker. Ikke minst er det viktig å anerkjenne barnas historier, og som voksne gå foran med et eksempel om at det er ufarlig å snakke om vold. En saksbehandler forteller:

«Viktig at vi snakker høyt om vold, ikke tabutema: «Dette har han opplevd, og dette må vi snakke om.» [...] Familien må anerkjenne at sånn er det faktisk. [...] Vi må gå foran og snakke om det – også når pappa er til stede. Så ikke han [gutten] føler skam eller skyld for at han har fortalt. Handler om å ruste disse barna best mulig.»

Også en annen saksbehandler forteller om en sak hvor det ble benektet fra flere hold at volden hadde skjedd. Hun forteller at *«målet [med familierådet] var at barnet skulle vite at andre visste hva som foregikk hjemme»*, og et viktig steg på veien var derfor å snakke åpent om hva barnet hadde blitt utsatt for. En tredje saksbehandler konkluderer med at *«det er noe med å åpne opp og sleppe løs elefanten i rommet.»*

Lite nettverk

I noen av sakene i pilotprosjektet har familienes nettverk vært veldig lite eller nærmest ikke-eksisterende. Med et **lite og ressursvakt nettverk** rundt barnet, kan det bli utfordrende å gjennomføre familieråd. En saksbehandler forteller om et råd som ble utfordrende, blant annet fordi det var få som deltok: *«Vanskelig for oss å komme i posisjon. En familie uten familie, veldig lite nettverk.»* Samtidig påpeker denne saksbehandleren at nettverket ikke trenger å være så stort, men

at med få deltakere, stilles det desto større krav til at de som er der, har ressurser å bidra med: *«Nettverk trenger ikke være det største. [...] Men må ha ressurser å hente. Her var det marginalt på det meste.»*

Det kan også være en utfordring dersom nettverket som er til stede, er **skjevt fordelt mellom partene** i familierådet. En saksbehandler forteller om et råd hvor far hadde med seg et stort nettverk, mens mor var helt alene. Dette fikk uheldige konsekvenser: *«Blir så skjevt. Mor har nesten ikke nettverk. Hun følte seg enda mer som en taper i etterkant. Sånt bør man være litt obs på.»*

En informant mener at man kanskje bør bli flinkere til å **«tenke litt utenfor boksen»** når man skal undersøke hva som er av familie og nettverk. Ofte kan det være ressurspersoner rundt barnet og familien som ikke barnevernet, og kanskje ikke engang familien selv, er klar over. Hun har selv erfart at familierådet stoppet litt opp grunnet lite og ressursvakt nettverk, men at det i ettertid viste seg å være en lærer som sto barnet nært og som hadde mye å bidra med. Hun sier:

«Handler mer om nysgjerrigheten og kreativiteten vi kan utøve når vi presenterer familieråd: «Hvor langt kan vi gå ut i nettverket?» [...] Hadde vi klart å snuse opp denne læreren, kunne jenta vært spart for mye. Handler også om å tørre.»

En familierådkoordinator forteller om en sak hvor nettverket rundt barnet i utgangspunktet syntes å være veldig lite. Det så derfor ikke ut til å være så mange aktuelle deltakere til familierådet, men etter å ha kartlagt hvem dette barnet selv anså for å være sine nærmeste, ble det raskt klart at venninner av storesøstrene kunne bli aktuelle å ha med i rådet: *«Jeg fikk henne til å tegne nettverkskart, hvor vi tegnet opp alle rundt henne. Da var det hun som nevnte noen venninner av storesøster, og kjærestene.»* Dette familierådet endte opp med en god del unge deltakere, noe som viste seg å bli meget vellykket, da både venninner og kjærestere av storesøstrene hadde noe de kunne bidra med, som eksempelvis å hjelpe med lekser.

Risikovurderinger og sikkerhetstiltak

En utfordring spesielt knyttet til familieråd i vold- og høykonfliktsaker, synes å være **risikoen ved å gjennomføre rådet**: *«Ganske alvorlig utfordring. Man kan jo ha store utfordringer i de andre [familierådene] også, men her er det at barnet skal være i sikkerhet og ikke utsettes for vold.»* En informant forteller om hvordan et familieråd i en vold- eller høykonfliktsak fort kan bli ubehagelig for de involverte:

«Noen barn som er redd den ene forelderen. Hvis det er voldssaker, kan de jo være redde. Eller saker hvor det er fare for den ene forelderen. Kan også være snakk om en stor konflikt, ikke nødvendigvis vold. Har opplevd at de [foreldrene] barker sammen og ødelegger rådet. Det kan være like skadelig for barnet som vold.»

Risikoaspektet ved voldssakene medfører at familieråd ikke alltid er et egnet tiltak. En av barnevernlederne sier at hun har visse **«betenkeligheter»** ved å bruke familieråd når det er vold inne i bildet, da hun blant annet har erfaring med at nettverket har skjult for barnevernet at volden har fortsatt. Videre sier hun at *«jeg kunne ikke forsvare familieråd hvis det var mistanke om seksuelle overgrep.»*

Også familievoldskoordinator er tydelig på at **familieråd ikke er egnet i de mest alvorlige sakene**, i alle fall ikke som eneste tiltak: *«Jeg tror nok man må gå inn i de mindre alvorlige tilfellene, ikke der det er grov vold.»* Hun mener tiltaket er fint, og at *«i enkelte tilfeller kan det være veldig*

hensiktsmessig og fornuftig», men samtidig ligger det en utfordring i det faktum at vold ofte er et «familiefenomen», og at det kan være flere i familie og nettverk som utøver vold: «Grunn til bekymring fordi det kan være andre i familien som kan utsette dem [barna] for vold. [...] Ser en del utfordringer, samtidig som det er fint at man plasseres hos familie». Hun presiserer at det ikke nødvendigvis trenger å være sånn, men dette er noe man må være oppmerksom på, og det blir desto viktigere med dialog mellom politi og barnevern for å sikre god informasjonsflyt.

Videre konkluderer familievoldskoordinator med at familieråd er fint i de mindre alvorlige sakene, men at *«i saker med høy trussel og beskyttelsestiltak (som kode 6-sakene), er det ikke familien som skal ta den vurderingen [hvor barnet skal bo], da er det barnevernet og politiet som i samhandling må komme fram til en god løsning.»* I den sammenheng peker hun også på risikoen knyttet til at flere i familie og nettverk kjenner fortrolige opplysninger: *«Beskyttelsestiltaket blir vannet ut og vil ikke ha den verdien det skal ha. For en trusselutøver – vet han at familien har vært med å ta beslutningen [om hvor barnet skal bo], har han flere å gå på.»*

En annen utfordring familievoldskoordinator trekker fram, er de sakene hvor deltakere i familierådet er **vitner i en pågående straffesak**. Da kan det være ødeleggende for etterforskningens del å gjennomføre et råd, all den tid vitnenes forklaring i politisaken kan påvirkes. *«Viktig å ha tunga rett i munnen; at barnevernet snakker med politiet, og finner ut hva som er egnet her. Er det personer som ikke har opplysninger å tilføre, er det sikkert relevant å kjøre familieråd parallelt, av hensyn til barnet – for å avlaste barnet. [...] Men det må vurderes ifra sak til sak.»*

Med tanke på den risikoen det kan innebære, er det viktig å ta nødvendige forhåndsregler for å sikre at både barnet, familie og nettverk, og saksbehandlere, koordinatorene og eventuelle andre som deltar i rådet, både er trygge underveis i rådet og i etterkant. En viktig forhåndsregel er, ifølge flere av informantene, å få på plass klare **sikkerhetstiltak**. Viktige sikkerhetstiltak som nevnes, er blant annet sjekklister for gjennomføring av familieråd generelt og shuttleråd spesielt; tidsplaner for gjennomføring; samt samarbeid med politiet.

Å planlegge familierådet nøye, sette opp nøyaktige **tidsplaner** og ha **sjekklister** for hva som skal huskes på, blir svært viktig i sakene med vold og høykonflikt. En saksbehandler forteller om en sak med særlig høyt konfliktnivå, hvor rådet måtte gjennomføres som et shuttleråd. Hun forteller at som saksbehandler som har kjent saken lenge, kan det være lett å glemme den risikoen som ligger i å samle partene i en konflikt til familieråd: *«Handler om naivitet. Vi har stått i denne konflikten i mange herrens år – blir en skremmende normalitet, og vi blir ikke nøye nok på både vår egen og andres sikkerhet.»* Videre sier hun at familierådskoordinator hadde gjort en grundig jobb med å planlegge rådet med tanke på praktiske løsninger (med både separat parkering, inngang, etasje og rom for partene); nøyaktig tidsplan; samt en risikoplan for hva man gjør hvis situasjoner oppstår. I ettertid ser hun at dette var veldig viktig: *«Vi ble litt tatt på senga av tidsplanen og regimet på pauser og risikoplan. Etterhvert skjønnte vi at dette var veldig, veldig lurt. Bedre føre var. Å vite hva man skulle gjøre dersom det skulle oppstå noen ting, skal man ta mer på alvor enn ellers.»*

En annen saksbehandler mener at risikovurderingen i stor grad handler om å *«ta på alvor hva er det som skal skje. [Herunder] planlegge hvor det skal foregå, hvilket hus er det som passer? [...] Handler om å koordinere og unngå trøbbel.»*

En av saksbehandlerne etterlyser en sjekklister som saksbehandler kan bruke i familieråd i voldssaker. Her bør det blant annet stå hva man som saksbehandler bør huske på: *«Kunne kanskje ønsket meg en*

sånn sjekkliste, at det ble utviklet sjekkliste for familieråd i voldssaker og shuttle[råd]. Hva som er viktig å gjøre – at dette kan stå, for de som ikke har hatt det så mange ganger, så de ikke glemmer ting.» Videre forteller hun at de allerede har en sjekkliste til ordinære familieråd som hun synes er veldig praktisk. Et forslag er å føre på noen punkter som omhandler sikkerhetstiltak på denne lista: «Er elementer med tanke på sikring og ivaretagelse når det er vold – få det påført på lista eller noe.»

Et par av saksbehandlerne mener også det er behov for en generell **kompetanseheving** når det gjelder vold og voldssaker, spesielt knyttet opp mot familieråd. En saksbehandler sier: «Er dette her med å vurdere sikkerheten, omfanget av volden, hvilke relasjoner har vi med å gjøre her. I tillegg til å vurdere konsekvensene for barnet. Og hvilken nytte dette kan ha: Hvor vil familieråd føre oss?»

En viktig forhåndsregel å ta med tanke på å unngå risiko og sørge for deltakernes sikkerhet, er **samarbeid med politiet**. Familievoldskoordinator mener det er relevant å involvere politiet tidlig i arbeidet med familieråd: «Å involvere politiet i vurdering av selve ordningen av familieråd: «Er dette et egnet tiltak med tanke på trusselen man mener foreligger?»» Politiet kan også involveres i veiledning og oppfølging av familien, og i den sammenheng mener familievoldskoordinator at samhandling og god dialog mellom barnevern og politi er viktig: «[...] stor grad av samhandling mellom de profesjonelle partene. Så man taler med én stemme, uavhengig av hvilken etat man jobber i.»

Politiet har også sine rutiner å følge i de voldssakene som havner på deres bord.

Familievoldskoordinator forteller at i sakene hvor politiet er involvert, og det er snakk om vold i nære relasjoner, skal det utarbeides en såkalt **SARA-vurdering**. SARA er et risikovurderingsverktøy brukt i partnervoldsaker. Familievoldskoordinator forteller:

«I ny versjon av SARA er også barneperspektivet tatt inn; [flere] kriterier som er knyttet til barnet. I den SARA-vurderingen kommer man til en skåre: lav, moderat eller høy risiko for gjentatt vold – veldig relevant å få innsyn i for barnevernet.»

Det er barnevernets ansvar å sikre barn. I forlengelsen av en slik SARA-vurdering og konklusjonen av denne, kan imidlertid barnevernet be politiet foreta vurderinger av trusselutøver og få innspill på hvordan man best skal ivareta barna: «Det gjør man ofte; spiller inn momenter og gjør vurdering, og sier noe om hva som skal til for å ivareta barnet.» Familievoldskoordinator konkluderer: «Igjen tilbake til samhandling og samarbeid, og dialog. Er egentlig litt av grunnlaget for å opprette et familieråd.»

Barnas rett til deltakelse versus behov for beskyttelse

Et sentralt dilemma som kan melde seg i arbeidet med familieråd i vold- og høykonfliktsaker, er hvordan man best mulig skal **balansere barnas rett til deltakelse med deres behov for beskyttelse fra vold og konflikt**. Utgangspunktet for sakene i pilotprosjektet har vært at barnet deltar i familierådet, da dette er en fin påminnelse til familie og nettverk om grunnen til at man er samlet. Informantene, både saksbehandlere, ledere og koordinatorene mener familieråd er særlig egnet til å gi barna en mer **aktiv rolle og mulighet til å bli hørt**: «Ivrig og engasjert. Kjempebra tiltak for at han skal bli hørt.»

Når barna er tilstede i selve rådet, får de muligheten til å være **hovedperson**; «[...] da kan man i det minste være med: legge premissene, og få oversikt over hvem du har rundt deg.» Ikke minst blir det en fin **påminnelse til familie og nettverk** om hvorfor de er samlet til råd i utgangspunktet. En

informant forteller: «I familieråd blir det veldig tydelig hva fokus er, med problemstillinger som man har utarbeidet med barnet. Fokuset blir at barna er sentrum i familierådet, da vi er tydelig på at dette er deres opplevelse, at de opplever det på denne måten. De blir sett og hørt.» En annen informant sier: «Han ble veldig synlig, og det er viktig, for det er jo barna som er fokus. Er de ikke tilstede, er det lettere for de voksne å glemme fokus.»

Det er imidlertid viktig at barnet har **muligheten til å sitte i et annet rom** enn der selve rådet foregår, og kan gå ut og inn som det selv ønsker. En barnevernleder forklarer: «Noen ganger de vil at familierådet skal være, men orker ikke være der selv. Har hatt en som satt i annet rom, gikk ut og inn som han ville. Da er saksbehandler her til å støtte og følge opp. Har et rom med tv, filmer, leker, og bøker. Mulighet til å ivareta.» En annen barnevernleder presiserer at selv om barnet ikke sitter i samme rom som familie og nettverk, er det viktig å være til stede: «Har hatt råd hvor barna forlot rommet tidlig og kom ut og var med saksbehandler på gangen hele rådet. Selv om de velger det, er det viktig allikevel å være der.»

Videre skal alltid barnet ha med seg en **støtteperson**. Denne personen utpekes på forhånd av barnet i samarbeid med familierådskoordinator og har som oppgave å tale barnets sak i rådet. En barnevernleder sier: «Viktig at man finner en god talsperson for barnet, den støttepersonen som er med i selve familierådet, og som kan ta pauser med barnet underveis.» Også koordinatorene understreker flere ganger hvor viktig det er at barna har en støtteperson de er trygge på, og at de selv får være med å bestemme både denne og andre roller: «Positivt for jenta å legge føringer. Hun som bestemte støtteperson, sekretær og ordstyrer.»

Som et ledd i det å ivareta barnet og gjøre det trygt, er det også viktig å **snakke med barnet på forhånd** om hva som skal skje: «Det er en jobb i forkant for oss i barnevernet å snakke med barnet, forklare metode, si hva som skal skje, kanskje vise rommet man skal være i. Generelt trygge barnet. Barnet skal være med på en eller annen måte.» Generelt blir det å forberede deltakerne på premissene for familieråd, viktig: «Har jo hatt mye forberedelse i noen saker – foreldrene og barn forberedes. Ganske strenge egentlig da, på at her er det ikke meningen det skal skje ting som går utover barnet.»

Ikke minst får **familierådskoordinator** en viktig rolle som ivaretager av rådets deltakere generelt og barna spesielt. En barnevernleder forteller at koordinatorene hun har samarbeidet med i pilotprosjektet, har gjort en god og viktig jobb:

«Opplever jo at de koordinatorene som har vært med i dette pilotprosjektet [...] får mye ros, har kompetanse med seg som gjør at de klarer å ivareta alle som er med i familierådet, på en god måte. Tenker det også er en fordel i disse sakene, i disse voldssakene, at de har en egen kompetanse her. Det har også vært en fordel at de koordinatorene har hatt den egenkompetansen, direkte knyttet til dette med vold, som gjør at de kan ivareta deltakerne i familierådet på en god måte. Gjør at det skaper en trygghet for barna da.»

Til tross for at det å være med på familieråd i vold- og høykonfliktsaker kan være vanskelig for barna, mener flere av informantene at det tross alt er **bedre enn alternativet** – å sitte hjemme og bekymre seg og lure på hva som skjer. For mange av barna er kanskje ikke de ubehagelighetene som kan oppstå underveis i rådet, noe verre enn det de er vant med fra før: «Utgangspunktet mitt er at ungene vet jo hvordan de har det. Ikke noe nytt at det er høyt konfliktnivå mellom mor og far, eller at far har utsatt mor for vold, eller de har vært vitne til vold. Alltid hatt en holdning om at barna blir

orientert.» Ikke minst kan alternativet med at en sak ender opp i retten, oppleves verre for barnet: «To måter: via rettsvesenet, eller bruke familierådsmetoden. Det siste alternativet er mer ivaretagende for barnet å gjøre det på den måten, enn å sitte i retten og måtte velge side. [...] Ligger ingenting i familieråd som tilsier at et barn skal måtte velge side, der ligger fokus på hvordan skal vi få til dette fremover slikt at det blir bra for deg.»

En av informantene konkluderer med at utgangspunktet alltid bør være at **barnet selv er til stede** i familierådet. Til tross for at det kan oppstå ubehageligheter, er de i alle fall innenfor en ramme hvor de er godt ivaretatt, og de får en oversikt over situasjonen som de ikke ville fått om de ikke var til stede:

«I utgangspunktet er det en grunnleggende tanke om at disse barna skal være med, fordi at sannsynligheten for at de har opplevd verre situasjoner når de har vært alene med foreldrene, er ganske stor. Det har vært et argument at nå er de hvert fall innenfor en ramme hvor de er ivaretatt: De vet vi er der, vi har snakket med dem i forkant og klargjort at det er de voksnes ansvar å stoppe ting, og at de alltid kan komme ut på gangen til oss. [...] Mange av barna blir bekymret for foreldrene, og hvordan ting går. Viktigere å gi dem tryggheten der, enn at de ikke skal være der. Da ser de hvem som kommer og går, hva vi gjør, at foreldrene ikke er alene – i stedet for å sitte hjemme og lure: «Banker de hverandre opp?»»

Shuttleråd – et nyttig verktøy i høykonfliktsaker

Shuttleråd er en spesiell måte å organisere familieråd på og brukes når det er ekstra **høyt konfliktnivå** i familiene, eller når det er **behov for beskyttelse** for en av partene ved besøksforbud eller lignende. Partene skilles fra hverandre i to forskjellige rom eller steder, og koordinator går mellom de to atskilte stedene under gjennomføringen av familierådet. Handlingsplaner fra de ulike partene forhandles til de har kommet fram til én felles plan, uten at de fysisk har vært i samme rom.

Shuttlerådene i pilotprosjektet ble evaluert under fokusgruppen med fem av familierådskoordinatorene og prosjektansvarlig i en av kommunene, som alle hadde vært med på å gjennomføre slike råd. Deltakerne forteller at de med shuttleråd har fått **et nytt redskap** som gir mulighet til å gjennomføre familieråd i saker der dette tidligere har vært umulig, eksempelvis i saker med alvorlig grad av vold eller svært høyt konfliktnivå: «*Shuttle[råd] er et nytt verktøy i høykonfliktsaker.*» Det gir en mulighet til å få partene til å snakke sammen, uten at de trenger å sitte i samme rom. Med andre ord er det et viktig verktøy på veien mot dialog, hvilket som blir beskrevet som selve målet med familieråd av en av fokusgruppedeltakerne.

Å gjennomføre shuttleråd er imidlertid veldig krevende, med mange fallgruver og usikkerhetsmomenter. Det er derfor viktig å være trygg og ha mye erfaring som koordinator, for på den måten klare å manøvrere mellom en fastlagt plan og sjekkliste på den ene siden, og alt et uforutsette som oppstår, på den andre.

Shuttleråd som et viktig alternativ til ordinært familieråd

Koordinatorene mener det optimale i et familieråd er at alle deltakerne er i samme rom. Shuttleråd er imidlertid et viktig verktøy for de situasjonene der dette kreves for i det hele tatt å få til en dialog mellom partene. I enkelte saker kreves det at partene må sitte atskilt, eksempelvis ved lovpålagte forbud mot å møtes. I andre saker er rett og slett konfliktnivået så høyt at det er viktig å kunne tilby shuttleråd, da alternativet også her er å ikke gjennomføre råd overhodet: «*Det blir det eller*

ingenting.» Familiene dette gjelder, har ofte «svart belte i konflikt», og det blir derfor svært viktig å jobbe med tilrettelegging. Et eksempel er et familieråd hvor det ble helt umulig å gjennomføre uten at far kunne sitte i et eget rom: «Det var egentlig ikke shuttle[råd], men ble en mellomting. Far var helt låst, og nektet å treffe mors nettverk. Det var viktig å kunne respektere dette og jobbe derfra.»

Shuttleråd handler i stor grad om å **tilrettelegge for å håndtere konflikt**. Å skille partene fysisk, er med på å fjerne forstyrrende og destruktiv støy fra kommunikasjonen. Krasse blikk, sukking og himling med øyne kan lett ta fokus og kan i mange tilfeller være vel så problematisk for kommunikasjonen som ordene og innholdet i det som sies. Da kan det være bedre å sende beskjeder frem og tilbake, via en koordinator som har «rensket» beskjedene for slike forstyrrende momenter. Dette gjør det enklere å holde fokus på selve budskapet, ikke på formen. Samtidig er det krevende for koordinatorene å formidle beskjeder på denne måten. Det krever erfaring å vite hva som skal deles videre, og hva som best forblir usagt når beskjedene skal videreformidles til de ulike mottakerne. Eksempelvis har flere erfart at partene legger inn «*skjulte stikk*» til hverandre som kan være vanskelig for dem som koordinatører å fange opp, og som lett kan skape uforutsette reaksjoner og situasjoner. For å kunne håndtere det utforutsette som kan dukke opp underveis i et shuttleråd, er det **nødvendig med både god opplæring og en del erfaring**.

Erfaring og opplæring er «alfa og omega»

Koordinatorene forteller at shuttleråd krever mye struktur, og at de har en veileder de skal forholde seg til, en slags håndbok, utarbeidet av BUFetat. Shuttleråd gjennomføres altså på en bestemt måte, etter **en modell og en sjekkliste**. Koordinatorene vender stadig tilbake til betydningen av «*ikke å vanne ut modellen*» ved å ty til enklere løsninger og lage egne tilpassede varianter. Samtidig er det **viktig å være fleksibel**, og en del av jobben er å finne løsninger raskt, kunne improvisere og justere underveis: «*Det er viktigere å få det til å fungere, enn å følge reglene slavisk.*» En av koordinatorene sier han «*jobber etter prinsipper framfor modell*». Viktige prinsipper å jobbe etter som koordinator, mener han blant annet handler om å være nøytral, forutsigbar og fleksibel.

Det er også her **betydningen av erfaring** kommer inn. Man må ha gjennomført noen familieråd generelt og shuttleråd spesielt, for å «*få systemet under huden*». Koordinatorene forklarer også hvordan det er enklere å være til stede og ta utfordringene som kommer, dersom man klarer å beholde roen. Dette er ikke alltid like enkelt: «*Selv om jeg vet hva jeg skal gjøre, kan det være vanskelig, og man blir stresset. Det er viktig å beholde roen.*»

Koordinatorene er klare på at det bør være en **egen opplæring for shuttleråd**, og at ingen bør gjennomføre dette uten opplæring. Dersom både saksbehandler og koordinator er helt ferske, kan det få negative konsekvenser, mener de: «*Da kan det gå skikkelig galt.*» Derfor er det viktig å sette sammen et team på rett måte. Gjerne kombinere en erfaren koordinator, en veteran, med en fersk og lærevillig saksbehandler. Det viktigste mener de er at saksbehandlere «*ser verdien av shuttleråd*», og er en engasjert part underveis i rådet: «*Det blir et bedre råd hvis saksbehandler er integrert.*»

Koordinatorene har selv gjennomgått en todagers opplæring med to instruktører fra Manchester, hvor de blant annet fikk testet sine ferdigheter gjennom rollespill. Dette synes de var positivt og veldig nyttig, og foreslår at noe lignende bør tilbys saksbehandlere som skal jobbe med shuttleråd.

Sikkerhets- og risikovurdering i shuttleråd

Koordinatorene mener at **vold** har vært en mer underordnet problemstilling i shuttlerådene de har gjennomført. Ofte er et det heller **det høye konfliktnivået** som er den største utfordringen, mens

voldsaspektet kommer mer i bakgrunnen. Koordinatorene kommer likevel fort inn på risikoaspektet: «Vi må jo gjøre vurderinger knyttet til risiko på en helt annen måte i voldssaker.»

Koordinatorene forteller at de har en *sjekkliste* fra Manchester, tilpasset norske forhold, som brukes i forbindelse med shuttletråd. En av koordinatorene forklarer at man nok holder seg tettere opp mot modellen og retningslinjene i veilederen når det er snakk om shuttletråd, mens man står noe friere i andre familieråd. **Sjekklisten** som brukes i forbindelse med shuttletråd, tar blant annet for seg forberedelse av familie og nettverk, ordstyrer, støtteperson, sekretær og informantene; tilpasning av lokale for gjennomføring med tanke på separate innganger, egnede rom, egne parkeringer, osv; kjøreplan med tidsanvisninger; samt generelle sikkerhetsvurderinger.

Det vurderes også om **politi** skal involveres når det er snakk om voldssaker, både av hensyn til barna og familiene, men også av hensyn til saksbehandlerne og koordinatorenes egen sikkerhet: «Det er viktig å starte med å legge terskelen høyt og være forberedt på at alt kan skje». Koordinatorene peker videre på at det viktigste er å trygge de som er med i familierådet. Sikkerhetsvurdering handler til syvende og sist om **god planlegging** hvor man har tenkt gjennom alt på forhånd. Et eksempel som blir nevnt, omhandler en saksbehandler som i et innlegg var i ferd med å opplyse om at et av barna var til stede og satt i en annet rom. Dette kunne medført en stor risiko, og var et alvorlig sikkerhetsbrudd det var viktig å avverge.

Shuttletråd ses ofte på som en slags «*siste utvei*» for dialog i krevende saker der partene står steilt mot hverandre. Konflikten kan også eskalere ved at partene sitter i hvert sitt rom. Koordinatorene er enige om at **shuttletråd også kan forsterke konflikten**: «Shuttle[råd] kan være med på å øke og markere spenningen. Splittelsen blir veldig synlig, nærmest fysisk. Barnet ser det.» Derfor bør man alltid tenke seg nøye om før man velger å gjennomføre et shuttletråd, all den tid man tross alt risikerer å tilspisse konflikten ytterligere ved å «anerkjenne» den som betent.

Rolleforståelse: «*Modellen er modellen*»

Koordinatorene mener det er svært viktig å **holde fast ved prinsippene i shuttletråd-modellen**, og betydningen av opplæring understrekes flere ganger i løpet av intervjuet. De ulike **rollene** i et shuttletråd, og oppgavefordeling mellom koordinator og saksbehandler, bør stå sentralt i denne opplæringen, ifølge fokusgruppedeltakerne.

Et par av koordinatorene har opplevd at modellen ikke fungerer helt som den skal, fordi saksbehandler er usikker på sin rolle eller til en viss grad tar over koordinators rolle. En koordinator referer til dette som en «*semi-saksbehandler*», og peker på at det kun er koordinator og ikke saksbehandler eller andre fagpersoner som skal være tilstede og aktivt ta del i del 2 av shuttletrådet, hvor familien diskuterer problemstillingene og lager en handlingsplan. En sammenblanding av rollene mener koordinatorene er lite fordelaktig, da det gjør det vanskelig for dem å gjøre sin jobb ordentlig, samt at det kan skape usikkerhet hos øvrige deltakere i rådet: «*Saksbehandler kan komme i veien for metoden.*»

Noen koordinatorene har også opplevd at saksbehandler eller andre fagpersoner tar rollen som koordinator 2, for at det skal bli *billigere* å gjennomføre et shuttletråd. Dette mener de er svært uheldig: «*Modellen blir lett utvannet fordi kommunen skal gjøre det billig. De lager sine egne regler for å spare penger. Det er viktig at modellen følges, og ikke vannes ut.*» En av koordinatorene konkluderer med at det er essensielt at «*modellen er modellen*».

En saksbehandler som har gjennomført shuttleråd, har erfart at hun fikk en litt annen rolle enn i vanlige familieråd: *«Jeg som barnevernskurator fikk en litt annen rolle enn i vanlige familieråd, fordi det ble så mye flying for koordinatør. Jeg måtte for eksempel følge far ut for å røyke; ikke helt heldig, da det ble en anledning for han til å prate barnevernssak.»* Hun mener det her hadde vært en stor fordel med en objektiv tredjeperson, som verken var koordinatør eller saksbehandler, og som kun hadde til oppgave å følge deltakere ut.

Krav til gjennomføring av shuttleråd: Forberedelse, god tid og to koordinatører

En av de største utfordringene med shuttleråd er all logistikken rundt. Det høye konfliktnivået i slike saker stiller **krav til gode forberedelser**. Det er veldig viktig at ordstyrer er godt forberedt, og at det jobbes godt med støttepersonen for barnet på forhånd. Koordinatorene har opplevde at det kan være nyttig å snakke med ordstyrer etter at man har snakket med nettverket, for å planlegge gjennomføringen.

Selve gjennomføringen av shuttleråd krever også **mer struktur enn vanlige familieråd**, mener koordinatorene. Det er viktig å avklare spørsmål som hvem som skal være hvor; hvordan man unngår at partene i konflikten møter på hverandre; når man som koordinatør skal bytte rom; hvor barnet skal være; hvor støttepersoner skal være; osv. Samtidig er det viktig å være fleksibel og kunne improvisere frem løsninger underveis.

Koordinatorene er samstemte i at **shuttleråd krever god tid**. Det er viktig ikke å ha for mange spørsmål og problemstillinger som skal diskuteres. Det er også stor enighet blant koordinatorene om at slike råd bør avholdes på dagtid: *«Deltakerne bør være uthvilte og opplagte, ikke slitne etter jobb og skole.»*

Videre mener koordinatorene at det må være en **forutsetning at det er to koordinatører** når det avholdes shuttleråd. I praksis blir det nærmest umulig å gjennomføre uten å være to med koordinatørrollen. En av koordinatorene beskriver shuttleråd som *«nesten som å være på intervalltrening; man må ha joggesko.»*, en annen sier det er utfordrende å skulle *«være to steder på en gang»*. En annen utfordring er at det kan bli en del dødtid i løpet av et råd (eksempelvis når informasjon leses opp i ett av rommene), noe som er krevende å forholde seg til alene. I tillegg er det ofte behov for å drøfte problemstillinger som dukker opp underveis, med en annen koordinatør. Det kan være snakk om spørsmål som går på hvor det er best at barnet oppholder seg; hvordan de to handlingsplanene best skal sys sammen, osv.

Koordinatorene forteller at de har opplevd motforestillinger mot å ha to koordinatører, for eksempel fra barnevernet begrunnet i ressursbruk, økonomi og at *«saksbehandler er jo der»*. Koordinatorene er imidlertid klare på at det må være to koordinatører, og at saksbehandler eller andre ikke kan ta den oppgaven koordinatør er tiltenkt. De har ikke den samme opplæringen, og kan med en slik rolleforveksling komme til skade for å ødelegge shuttleråd-modellen. En av deltakerne i fokusgruppen, som selv har hatt rollen som saksbehandler i et shuttleråd, sier:

«Poenget er at det ikke er jeg som skal gjøre koordinators jobb, selv om jeg kan nok om jobben deres til å gjøre det. Er noe med å holde fast ved strukturene som strukturer ting; at alle har de rollene de skal ha; at det er tydelig for de som ber om bistand. [...] Det er modellen, og det betyr noe [...]. At man holder seg til prinsippene. Der må kommunene ha en pisk fra oven.»

At to koordinatorene er kostbart, har imidlertid informantene forståelse for. Det blir foreslått at kanskje trenger ikke begge koordinatorene å være involvert i forarbeidet og prosessen med å samtale med og forberede familie og nettverk. At de er to til å gjennomføre rådet, er imidlertid helt essensielt. En koordinator påpeker videre at det er svært viktig at man som koordinator 2 også har møtt familien i forkant av selve shuttlerådet. Hun sier at «*man bør alltid være to koordinatorene, og begge bør få hilse på familien i forkant*».

Også en saksbehandler som har vært med på å gjennomføre shuttleråd, sier hun som saksbehandler savnet å få møte også den andre koordinatoren i forkant av rådet:

«Skulle veldig gjerne likt at vi fikk møte denne andre koordinatoren i forkant, ikke samme dag. [...] Handler om hvordan du planlegger din egen rolle oppi det hele. Var så usikkert fra før av, i og med at det var en voldssak – mor var høyaktiv med tanke på at vi skulle forstå alvor. Var litt rart ikke å møte koordinatoren først. Kan godt hende familien også synes det var rart.»

Et steg på veien mot dialog

Selv om det ikke er et uttalt mål, så mener koordinatorene at det som oftest er et håp om at begge parter i et shuttleråd kan **sitte sammen i et felles familieråd** til slutt. I mellomtiden er målet er å få til en **handlingsplan**, som i ordinære familieråd. Selv om partene ikke sitter sammen, så har man altså mulighet for å legge en plan, og gjøre hverdagen litt mer forutsigbar for barna. Et viktig punkt på dette stadiet er å diskutere hvordan partene snakker om hverandre, og få inn noen momenter om dette i handlingsplanen. «*Hvordan kan mor og far snakke positivt om hverandre?*», er en problemstilling som går igjen i shuttleråd, ifølge koordinatorene. Ellers er det ofte problemstillinger som handler om hvordan barna skal skjermes fra de voksnes konflikt, samt hvordan nettverket skal ansvarliggjøres. Koordinatorene trekker fram noen eksempler: «*Hvordan skal samvær se ut og være?*»; «*Hvordan sikre barnet fra å bli utsatt for vold?*»; «*Hvem kan barnet være hos da og da?*»

Ellers gjelder det kanskje ikke å ha altfor høye forventninger om de store, umiddelbare forandringene: «*Det er en prosess. Målet ligger bare der fremme, og kommer vi et lite stykke på veien, er det bra.*» Flere av koordinatorene forteller at de ikke opplevde at shuttleråd nødvendigvis gjorde situasjonen nevneverdig bedre for barna der og da. Selv om det var situasjoner og saker som ikke lot seg løse, opplever de ikke at dette har med mangler eller feil med modellen å gjøre, men heller at det er sakene i seg selv som er så utfordrende at det i utgangspunktet er svært vanskelig å komme noen vei. Selv om shuttleråd ikke alltid løser noe direkte i den forstand at partene kommer til enighet, kan tiltaket bidra til at man får tatt et **viktig steg på veien mot dialog**. En koordinator forteller om «*familiemedlemmer som ikke før har kunnet snakke sammen, som etter shuttleråd i det minste kan se hverandre i øynene igjen*».

Konklusjon: «Følgeeffektene bekrefter verdien av familieråd»

Ikke alle familierådene som er gjennomført i pilotprosjektet, har ført til de «*store, revolusjonerende endringene*» der og da. Likevel synes informantene samstemte i at dette tiltaket har stor verdi, også i saker med vold og høykonflikt. Dette fordi familierådene ofte har vist seg å ha flere **positive ringvirkninger** – for barnet, familie og nettverk, samt barnevernet selv. En informant sier: «*Cluet ligger i bieffektene*».

Barnet blir sett og hørt

En av de mest positive effektene av familieråd, synes å være at **barnet føler seg sett og hørt**. Når flere fra familie og nettverk er til stede, er dette en fin mulighet til å la dem alle få høre barnets stemme. En saksbehandler forteller: «*[Gutten har] blitt hørt – vet at de vet hva han har opplevd, vet at barnevernet tror på han, vet at mamma, pappa, bror og tante har fått den samme informasjonen om at dette ikke er greit, og at dette skal ikke han oppleve. Styrket han i sitt liv, om at han ikke skal oppleve dette.*»

Familien får ansvar og medbestemmelse

Videre er det positivt at **familie og nettverk får muligheten til medbestemmelse** og til å eie sine egne problemer: «*Legge ansvaret der det i bunn og grunn er. Kan være det beste for barnet. Gi det en sjanse; at familien får uttalt seg og prøvd å finne løsninger.*» Å få ta del i prosessene, uten å bli overstyrt, gjør det ofte lettere å akseptere og leve med avgjørelsene som blir tatt i rådet. En koordinator forteller: «*En familie besluttet etter hvert, helt selv, at det beste for barnet var å vokse opp i en ekstern fosterfamilie på beskyttet adresse. Det er viktig at familiene får mulighet til å ta beslutningene selv.*»

Barnevernet får informasjon

Selv i saker hvor man ikke kommer noen vei, kommer det likevel ofte frem mye **ny og nyttig informasjon til barnevernet**. Det kan være snakk om informasjon om familie og nettverk, samt relasjonene dem imellom, som barnevernet kan jobbe videre med. En saksbehandler forteller: «*Vi fikk veldig mye info vi ikke får ellers. Fikk observert og ble kjent med familien og nettverk. [...] Selv om man ikke oppnådde det man ønsket, var det ikke mislykket likevel.*» Når barnevernet blir bedre kjent med familie og nettverk, og hvilke ressurser som allerede finnes rundt barnet, blir det også enklere å spille på disse ressursene. På den måten kan familie og nettverk avlaste barnevernet i deres jobb: «*En avklarer hvem i nettverket som har ressurser til å stå i en vanskelig situasjon, og eventuelt hvilke fagpersoner som må kobles på.*»

Barnevernet får gitt informasjon

Nok en positiv bieffekt ved familieråd, er at dette også er en gylden mulighet for barnevernet til selv å **få gitt informasjon til familie og nettverk**. I voldssakene kan det ligge stor verdi i å informere om hva som er vold, og hvilke konsekvenser dette har for barn. Informasjon til større familienettverk kan dessuten ha en preventiv effekt. En saksbehandler forteller om en sak med en familie og et stort nettverk med utenlandsk opprinnelse: «*Positivt at vi får informasjon ut til dem også, som også har samme opprinnelse. God effekt for andre. Et pluss med opplæring utad.*» Også familieviolenskoordinator poengterer verdien av «*å drive veiledning overfor flere av de involverte, ikke bare mor og far.*» Hun forteller at en del ikke-etniske nordmenn kan være vanskelig å fange opp før det er for sent, og at familieråd kan være en fin måte å nå dem på.

Alternativer til akutt plassering

En annen positiv effekt man har sett i noen av sakene i pilotprosjektet, er at bruken av familieråd har gjort det mulig å **unngå akuttplasseringer**. Dette fordi det i løpet av familierådene har åpenbart seg ressurser i familie og nettverk, som kan bidra. En saksbehandler forteller: «*Ble bestemt at jenta flytter til farmor på [Bosted]. Hun får daglig ansvar for jenta fram til hun begynner på videregående.*»

Ifølge flere av informantene er en av hovedgrunnene til å tenke familie og nettverk, også i vold- og høykonfliktsakene, at **familie er viktig for barna**. En informant sier: «*Er noe med begrepet «Blod er*

tjukkere enn vann».» Prosjektansvarlig i en av kommunene forteller om en erfaringskonferanse hvor politiet fortalte om alvorlige kode 6-saker hvor barn etableres på et nytt sted og får ny identitet, men allikevel etter en stund blir så ensomme at de vender tilbake til familien. I disse sakene hadde det kanskje vært et bedre alternativ å utnytte familie og nettverk i utgangspunktet:

«Sier noe om hvor sterkt familieband er i oss, da. Politiets poeng var at kanskje gjennom familierådsmetoden kunne man fått til noe samarbeid og dialog rundt, sikret nettverket på et vis. [...] Hadde man kunnet brukt en sånn metode for å få til dialog, hadde det vært gull verdt. I stedet for å ta sjansen [på å dra tilbake til familien etter en stund] på egenhånd. [...] Vi ser det i alt arbeid vi driver med: Plasserer vi barn i fosterhjem, så velger de familiene sine etterhvert uansett. Det å få sikre en slags kontakt, slik at tiltrekningen til dårlig familie ikke blir så stor, er viktig.

Samfunnsøkonomisk nytte

Både koordinatorene og flere av barnevernlederne og de prosjektansvarlige i kommunene mener at en satsing på familieråd generelt, og shuttleråd spesielt, er **god samfunnsøkonomi**. De opplever at det er spart flere runder i retten som følge av at familiene har fått en mulighet til å snakke sammen og finne ut av ting selv. En av saksbehandler forteller om en sak hvor det allerede var gjennomført tre rettsaker i Tingretten fordi far ønsket omsorgsrett. En av problemstillingene det ble jobbet med i familierådet, gikk ut på hvordan man skulle unngå flere rettsaker, først og fremst fordi dette var en stor påkjenning for barnet. I rådet ble det laget en handlingsplan for hvordan faren skulle ha kontakt med barnet, og det ble ikke flere rettsaker: *«Også ble det bestemt [...] at han ikke skulle gå til retten mer. Det han ønsket, var å få innsikt i hverdagen hennes [til jenta], og hvordan det gikk med henne. Han og mor skulle derfor ha telefonkontakt første mandag hver måned. [...]*»

Dialog

En sentral bieffekt ved familieråd generelt og shuttleråd spesielt, er at det **setter i gang en dialog** mellom partene. Flere informanter peker på hvor verdifullt det kan være for barna å se at familien klarer å snakke sammen: *«Om man ikke får revolusjonert ting helt, men bare at foreldre begynner å snakke sammen, mer dialog – åpenhet om at vi kan snakke om tingene som er vanskelig. Kjempeviktig for barna.»* En saksbehandler sier: *«Jeg tenker at i utgangspunktet skal det mye til å si at familieråd ikke er vellykket. [...] Barna hører at de voksne kan snakke om de vanskelige tingene. Får man til det, har man fått til noe hvert fall.»*

Også koordinatorene som har vært med i shuttleråd, mener at *«bieffektene [ved shuttleråd] rettferdiggjør metoden.»* Shuttleråd kan ofte være **starten på kontakt mellom partene**. Selv om det ikke forhandles frem avtaler, åpnes kommunikasjonslinjene: *«Ofte er det bieffekten som er veldig viktig. I en sak begynte ulike deler av nettverket å snakke sammen, noe som bidro til en positiv kontakt.»* En av familierådskoordinatorene konkluderer med at *«følgeeffektene bekrefter verdien av familieråd».*

Veien videre for familieråd i vold- og høykonfliktsaker

Det synes å være en enighet blant informantene om at familieråd, og herunder shuttleråd, er et **nyttig tiltak med mange positive effekter** – også i saker med vold og høykonflikt. For at det gode arbeidet fra pilotprosjektet skal kunne videreføres, er det imidlertid visse **kriterier** som må være oppfylt, ifølge informantene.

Noen som driver familierådsarbeidet videre

Noen som driver modellen videre, holder den varm og sørger for implementering i alle ledd, er noe flere barnevernledere og prosjektansvarlige i kommunene trekker fram som vesentlig for videre familierådsarbeid: «*For å holde en metode varm, kreves det at det er noen som driver det, som ikke glemmer det, for da kan det lett forsvinne. Noe man må jobbe med hele tiden.*» En annen barnevernleder sier: «*Vi er lovpålagt å gjøre ting, men familieråd er ikke lovpålagt. Hvis ikke det er en i tjenesten som brenner for det, er det vanskelig å i det hele tatt få gjort det.*» Da handler det om å ha **enkeltpersoner som brenner for og har tro på familieråd** – både i Bufetat, i ledelsen i barneverntjenestene og blant saksbehandlerne.

Flere peker på at det **tar tid å implementere et tiltak**, og det krever at man er tålmodig og ikke gir opp. En informant sier: «*Trenger en ledelse som faktisk mener at man skal bruke tid på det, sånn at det er greit.*»; en annen: «*Hvis man finner ut i Bufetat at «Nå har vi gjort nok med familieråd», er jeg redd for at effekten daler. Må være en [person] som fremdeles holder på.*».

Erfaringsdeling og opplæring

Erfaringsdeling, både saksbehandlere imellom og koordinatorene imellom, men også på tvers, er viktig: «*Viktig med møtearenaer, så man får erfaring også fra andre kommuner, så man tar det tilbake til sin kommune og formidler at de har prøvd saker sånn og sånn. Jeg har tro på arenaer på trevs.*» Det er viktig å høre om hvordan andre har gjennomført familieråd; hva som var problemstillingene her; hvilke erfaringer de har fra rådet; samt hva som fungerte og ikke.

Flere, både saksbehandlere, ledere og koordinatorene, mener det er viktig med **opplæring både i familieråd og i temaer som angår vold og konflikt**: «*Også trenger vi at det blir fortsatt tilbud om opplæring i familieråd. At man spesifiserer det litt innen temaene, rettet mot vold og konflikt.*»

Utvikling av sjekklister og «metodehåndbøker»

Flere informanter, både koordinatorene og barnevernsansatte, har pekt på viktigheten av å «*bevare modellen*». For å sikre at alle gjennomfører familieråd og shuttleråd på lik måte, kan det være fint å ha **en sjekkliste eller en håndbok for hvordan familieråd utføres**: «*Handler om at det blir gjennomført på en likest mulig måte: Dette er familieråd, enten du bor i [Kommune 1] eller [Kommune 2].*» Ikke minst er sjekklister viktig med tanke på å sørge for sikkerheten til alle involverte deltakere i familierådene. Familierådskoordinatorene har allerede en slik sjekkliste, og saksbehandlerne etterlyser noe tilsvarende.

Økonomiske midler

Familieråd, og spesielt shuttleråd, kan være kostnadskrevende. Men for at modellen ikke skal «*vannes ut*», er det viktig med **økonomiske midler til å gjennomføre familierådet slik det er tenkt**. Dette innebærer blant annet at en nøytral og uavhengig familierådskoordinator, og ikke saksbehandler, tar jobben med å snakke med familie og nettverk i forkant, samt lede selve rådet. I shuttleråd er det dessuten viktig å være to koordinatorene. Med familierådskoordinatorene som skal lønnes og diverse fagpersoner som må betales dersom rådet avholdes utover deres normale arbeidstid, er det lett å kjenne på et «*resultatpress*». Flere informanter er imidlertid opptatt av at familieråd og shuttleråd har mange ikke-målbare positive bieffekter, og at det er viktig å anerkjenne disse. En informant sier:

«Veldig kostnadskrevende med to koordinatore og å stå med alle utgifter; da skal i alle fall resultatet være veldig bra. Men hva er et godt resultat? Det er ikke nødvendigvis det vi ser for oss, som er et godt resultat. Kan være positive bieffekter. Er shuttle[råd] et verktøy man skal bruke, er det nødvendig for Statens barnevern å satse – implementere det ved å gjøre det lettere for barnevernet å bruke det. Da er økonomi en del av det, og tilgang til koordinatore er en annen.»